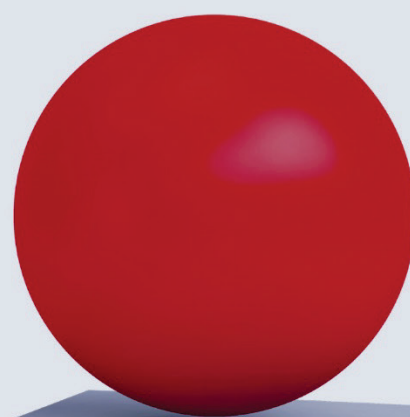

Kratke analize

Kazalniki rodnosti v Sloveniji

Barbara Bratuž Ferik

Zbirka Kratke analize

Kazalniki rodnosti v Sloveniji

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Gregorčičeva 27
1000 Ljubljana

Avtorica: mag. Barbara Bratuž Ferik

Tehnično urejanje: Mojca Bizjak

Ljubljana, september 2024

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 207748867
ISBN 978-961-6839-58-7 (PDF)

Spletna lokacija publikacije:

<https://umar.gov.si/publikacije/kratke-analize/publikacija/kazalniki-rodnosti-v-sloveniji>

Publikacija je brezplačna.

©2024, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Razmnoževanje publikacije ali njenih delov ni dovoljeno.

Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.

Vsebina

Povzetek	3
1 Uvod	4
2 Rodnost v obdobju 1920–2023	5
2.1 Število živorojenih in celotna stopnja rodnosti	5
2.2 Starost žensk ob rojstvu otrok in starostnospecifične stopnje splošne rodnosti	6
2.3 Vrstni red rojstev in verjetnost povečanja družine oziroma rojstva naslednjega otroka	10
2.4 Končna rodnost oziroma končno potomstvo	11
2.5 Splavnost	14
3 Primerjava kazalnikov rodnosti v Sloveniji in državah EU	16
4 Projekcije rodnosti 2022–2100	21
5 Zaključek	23
Terminološki slovarček	24
Literatura in viri	26

Kazalo slik

Slika 1:	Več kot 30.000 je bilo nazadnje živorojenih leta 1979, leta 2023 pa je bilo rojenih najmanj otrok doslej (odkar so na voljo podatki)	5
Slika 2:	Celotna stopnja rodnosti se je po drugem demografskem prehodu ustalila nekoliko nad 1,5 otroka na žensko v rodni dobi (levo); število živorojenih na 1000 prebivalcev pa upada (desno)..	6
Slika 3:	Število žensk v rodni dobi se še naprej zmanjšuje (levo), a počasneje, splošna stopnja splošne rodnosti pa je po daljši relativni stagnaciji v zadnjih dveh letih vidno upadla (desno)	6
Slika 4:	Matere so ob rojstvu prvega otroka 6,7 leta starejše kot pred 40 leti, ob rojstvu vseh otrok pa 5,7 leta starejše; naraščanje povprečne starosti žensk ob rojstvu otrok se je v zadnjih letih ustavilo	7
Slika 5:	Distribucija starostno specifičnih stopenj splošne rodnosti žensk v Sloveniji; po letu 1953 se je krivulja najprej pomaknila nekoliko v levo, nato izrazito navzdol in v desno	8
Slika 6:	Do leta 1993 se je največ otrok na 1000 žensk rodilo ženskam v starosti 20–24 let, od leta 2007 pa se skoraj enako število otrok na 1000 žensk rodi v starostnih skupinah 25–29 let in 30–34 let.....	9
Slika 7:	Do leta 1992 se je največ, več kot 40 %, otrok rodilo materam v starosti 20–24 let, od leta 1993 do 2009 se je nekoliko manjši delež rojeval ženskam, v starosti 25–29 let, od leta 2010 naprej pa se relativno največji delež otrok rodi materam v starosti 30–34 let (35 %)	9
Slika 8:	Delež rojstev četrtega in višjih redov se je konec 70. let ustalil pod 4 %, delež tretjih pa je najvišji v zadnjih 50 letih	10
Slika 9:	Verjetnost povečanja družine se danes po rojstvu drugega otroka precej zmanjša; za ženske, ki so pred 100 leti zaključile rodno dobo, je bila verjetnost za rojstvo sedmega otroka (a6) podobna kot za prvega (a0)	11
Slika 10:	Končna rodnost generacije, rojene leta 1938, je bila 2, končna rodnost 50 let mlajše generacije žensk pa bo verjetno okoli 1,6	12
Slika 11:	Reprodukcija je pri starosti 40 let že večinoma zaključena, krivulji končne rodnosti in rodnosti pri 40. letu se prekrivata	12
Slika 12:	Krivulja končne rodnosti je enakomernejša od krivulje celotne rodnosti, saj se rodnost med generacijami ne spreminja veliko, krivulja celotne rodnosti pa predstavlja rodnost 35 generacij v določenem letu in bolj niha.....	13
Slika 13:	Povprečna starost ob rojstvu otroka za generacije, ki so v prvi polovici 40. let, bo verjetno že okoli 30 let	14
Slika 14:	Ko se starost žensk viša, je prilagojena stopnja rodnosti pod celotno stopnjo in obratno	14
Slika 15:	Število dovoljenih splavov se je v zadnjega četrta stoletja zmanjšalo za več kot polovico.....	15
Slika 16:	Največ splavov na 1000 žensk dane starosti je v starostih najvišje rodnosti, tj. 20–39 let.....	15
Slika 17:	Od leta 2011 je v Sloveniji celotna stopnja rodnosti višja kot v povprečju EU-27	16
Slika 18:	Povprečna starost mater ob rojstvu otrok je nekoliko nižja od povprečja EU.....	17
Slika 19:	Stopnje rodnosti so bile leta 2022 v Sloveniji v primerjavi z EU nekoliko višje pri mlajših ženskah (25–29 let pa tudi 20–24 let), nekoliko nižje pa pri starih 35 let in več	18
Slika 20:	Delež žensk v rodni dobi med vsemi ženskami je bil leta 2023 v Sloveniji nižji kot v povprečju EU, znižanje deleža v obdobju 2001–2023 pa je bilo največje med vsemi državami EU	18
Slika 21:	V Sloveniji smo imeli leta 2022 delež prvih rojstev podoben kot v povprečju EU, delež rojstev drugega reda je bil višji, delež višjih redov pa nižji	19
Slika 22:	Delež rojenih izven zakonske zveze je bil v Sloveniji že v 60. letih prejšnjega stoletja višji kot v povprečju EU	19
Slika 23:	Število splavov na 1000 živorojenih je v Sloveniji od leta 2009 pod povprečjem EU	20
Slika 24:	Celotna stopnja rodnosti po osnovnem scenariju projekcije EUROPOP2023 najprej hitreje, nato počasneje narašča, število rojenih pa se zmanjšuje	21

- Slika 25: Število živorojenih bi bilo najvišje ob uresničitvi scenarija višjega selitvenega prirasta, saj se priseljujejo večinoma prebivalci v najbolj aktivni dobi, ki sovpada z dobo najvišje rodnosti 22
- Slika 26: Število žensk v rodni dobi naj bi po osnovnem scenariju in scenariju višjega selitvenega prirasta razmeroma hitro upadalo še do okoli leta 2040, ko bi se padanje upočasnilo oziroma ustavilo; to sovpada z obdobjem izhoda iz rodne dobe številčno padajočih generacij, rojenih med 1980 in 1990 22

Povzetek

Rodnost je ena izmed treh ključnih komponent demografskega razvoja. V preteklem stoletju so družbene spremembe povzročile večje spremembe rodnostnega obnašanja, stopnja rodnosti se je zmanjšala, ženske pa so ob rojstvu otrok postajale vse starejše. Manjše število rojstev privede do manj žensk v rodni dobi, kar se spet kaže v manjših prihodnjih generacijah.

V Sloveniji so se v 100 letih generacije živorojenih več kot prepolovile, največ rojenih je bilo leta 1923, najmanj leta 2023. Celotna stopnja rodnosti je leta 1980 zadnjič dosegla vrednost, ki omogoča enostavno obnavljanje prebivalstva (2,1), po tem letu je začela strmo upadati. Generacija z več kot 30.000 otroki je bila nazadnje rojena leta 1979. Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok se je povečevala od sredine 80. let prejšnjega stoletja, ženske pa so se v 80. in 90. letih pod vplivom družbenih in gospodarskih sprememb začele odločati za materinstvo v kasnejših letih in manj otrok. Matere so bile v Sloveniji najmlajše v obdobju 1968–1988, v povprečju so prvič rodile pri starosti 23,1 leta, ob rojstvu vseh otrok pa so bile v povprečju stare 25,7 leta. Leta 2023 so bile matere ob rojstvu prvega otroka 6,7 leta, ob rojstvu vseh otrok pa 5,7 leta starejše kot pred 40 leti. Ženske v starosti 35–39 let so v zadnjem desetletju že rodile nekoliko več otrok (na 1000 žensk) od žensk v starosti 20–24 let. Do leta 1992 se je največji delež otrok rodil materam, starim 20–24 let (40 %), v obdobju 1993–2009 starim 25–29 let, od leta 2010 naprej pa materam starim 30–34 let (35 %).

Stopnja rodnosti je bila v Sloveniji v zadnjem desetletju višja kot v povprečju EU, povprečna starost žensk ob rojstvu otrok pa nižja. Hkrati se je število žensk v rodni dobi pri nas zmanjševalo najhitreje med državami EU. Na žensko v rodni dobi se je zato v Sloveniji rodilo več otrok kot prej, saj se je ravno v tem obdobju rodnost žensk v starosti 25–29 let po upadu nekoliko povečala, rodnost v starosti 20–24 let pa nehala upadati. V nobeni članici EU rodnost ne dosega ravni za enostavno obnavljanje števila prebivalcev. Stopnja rodnosti mlajših žensk je v Sloveniji višja kot v povprečju EU, starejših pa nekoliko nižja, saj je v Sloveniji delež rojstev tretjega ter četrtega in višjih redov nižji kot v povprečju EU. Nastajanje družine in biološka reprodukcija že nekaj desetletij nista več močno povezani s sklenitvijo zakonske zveze, kot je to veljalo v preteklosti. Po letu 1980 je delež otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, v Sloveniji začel strmo naraščati, leta 2022 se je zunaj zakonske zveze rodilo skoraj 60 % otrok, v povprečju EU pa dobrih 40 %.

V Sloveniji naj bi se stopnja rodnosti po prebivalstveni projekciji EUROPOP2023 postopoma povečevala in leta 2100 dosegla 1,72 živorojenega otroka na žensko v rodni dobi, vseeno pa bo število rojenih še nekoliko upadlo. Generacije naj bi obsegale okoli 17 tisoč živorojenih, ob predpostavki višjega selitvenega prirasta pa nekaj manj kot 19 tisoč, kar je okoli povprečja zadnjih osmih let.

1 Uvod

Rodnost je poleg umrljivosti in selitev ena od treh komponent demografskega razvoja, ki vplivajo na število in starostno sestavo prebivalstva. Rodnostni vzorci se spreminjajo zelo počasi in so posledica dolgotrajnih sprememb v družbi, kot so spremembe v vrednotah, življenjskem slogu, izobraževalnem sistemu in gospodarstvu. Na primer, ker je število rojenih omejeno s številom žensk v rodni dobi, bi povečanje rojstev v sedanosti vplivalo na povečanje delovne sile šele čez nekaj desetletij in obratno. Dejavnike rodnosti lahko razdelimo na neposredne in posredne (Šircelj, 2020, st. 325). Neposredni so povezani z zmožnostjo reprodukcije, nosečnostjo in porodom, posredni pa so biološki, ekonomski, družbeni, kulturni in psihološki. Dejavniki so med seboj prepleteni, njihov vpliv na rodnost je težko točno predvideti. Pred demografskim prehodom so večjo težo imeli neposredni dejavniki, med prehodom so večji pomen dobivali ekonomski in družbeni, danes pa se povečuje pomen psiholoških dejavnikov.

Rodnostno obnašanje se je v zadnjih 100 letih precej spreminjalo, na kar so vplivali različni dejavniki. Če je bilo v preteklosti število rojstev pretežno odvisno od sklenjenih zakonskih zvez in zmožnosti reprodukcije, otroci pa so bili obravnavani kot delovna sila oziroma so bili potrebni za ekonomsko varnost v starosti, je danes število rojstev v družbi odvisno od več dejavnikov, hkrati pa vse bolj intimna odločitev. V 60. letih 20. stoletja se je rodnost znižala pod potrebno za obnavljanje prebivalstva, že v naslednjem desetletju pa so se pokazali procesi, značilni za poprehtno obdobje: zviševanje povprečne starosti mater, deleža otrok, rojenih v zunajzakonski skupnosti, in deleža žensk brez živorojenih otrok (Šircelj, 2020, st. 348). Spremembe v družbi so vplivale na upad rodnosti. Pojem družine, še posebej v njeni tradicionalni obliki, se ves čas spreminja. Nastajajo nove oblike družin, v partnerstva posamezniki vstopajo kasneje in se tudi za starševstvo odločijo kasneje, več je razhodov, sestavljenih in enostarševskih družin, otrok, rojenih zunaj zakonske zveze. Te spremembe v strukturi družine kot institucije so poimenovane tudi drugi demografski prehod. Spreminjajo se prioritete, saj potrebe višjega reda, kot je npr. samorealizacija, pridobivajo na pomenu, bodoči starši pa želijo biti tudi čimbolj pripravljeni na otroka. Poleg tega je preobrazba družinskih vlog privedla do tega, da je delo v gospodinjstvu in skrb za otroke manj neenako porazdeljeno med spoloma (Šircelj, 2008; Šircelj, 2009; Šircelj, 2020, str. 53).

Ker podrobno opisovanje dejavnikov rodnosti ali ukrepov družinske politike presega obseg kratke analize, jih omenjamo v uvodu. Ukrepi družinske politike so v Sloveniji primerjalno dobri, vendar je bilo v raziskavah ugotovljeno, da nimajo večjega vpliva na dolgoročno povečanje rodnosti (gl. npr. Rakar idr., 2010; Boljka in Narat, 2017). Zdi se, da na odločanje za otroke danes vpliva velik nabor dejavnikov, v prvi vrsti pa osebne preference. Tako je bil sklep posveta o rodnosti leta 2017 (gl. v Boljka in Narat, 2017), da mora družinska politika temeljiti na principih univerzalnosti, biti mora usmerjena v izboljšanje kvalitete življenja, ukrepi morajo podpirati usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, nadalje je treba spodbujati enakost med spoloma pri skrbi za nego in vzgojo otrok. Hkrati je treba spodbujati hitrejše osamosvajanje mladih z omogočanjem hitrejšega prehoda iz izobraževanja na trg dela in zgodnejše odselitve iz primarnega doma.

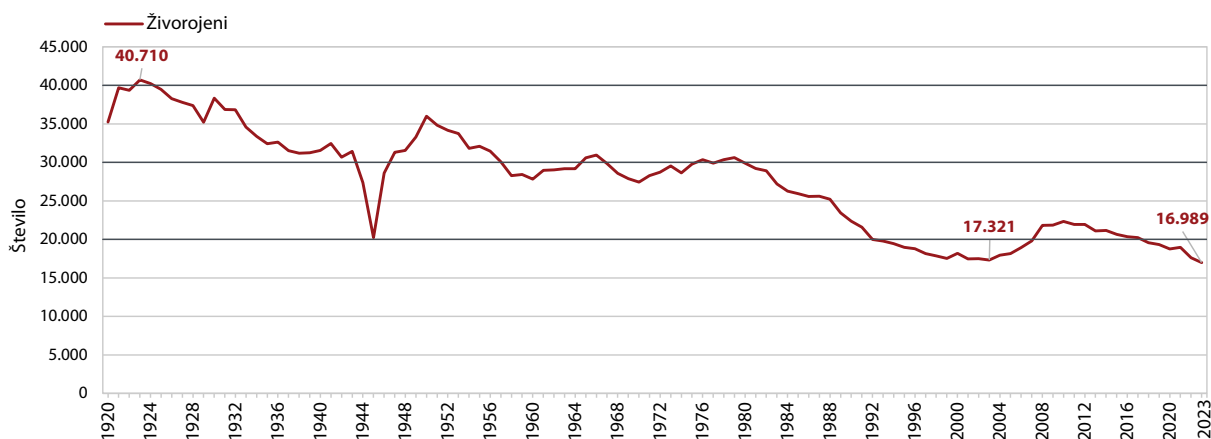
V kratki analizi bomo preučili glavne trende rodnosti v zadnjih desetletjih, njihove vzroke in možne posledice za prihodnji razvoj rodnosti. Uporabili bomo podatke iz podatkovnih baz SURS-a ter Eurostata. Tako imamo podatke o številu rojstev zbrane od leta 1920, večino rodnostnih kazalnikov od leta 1953 ali 1982 naprej, časovne serije za podatke na ravni EU pa so krajše. V kratki analizi najprej predstavimo različne kazalnike rodnosti od leta, od katerega so na voljo podatki, in razloge za to gibanje v Sloveniji, nato sledi primerjava z državami EU ter predstavitev projekcij prihodnjega gibanja. Na koncu je dodan še Terminološki slovarček (vključene besede so v tekstu, kjer se pojavijo prvič, označene z *).

2 Rodnost v obdobju 1920–2023

2.1 Število živorojenih in celotna stopnja rodnosti

V 100 letih so se generacije živorojenih* več kot prepolovile, največ je bilo rojenih leta 1923, najmanj pa leta 2023. Med letoma 1920 in 1943 se je na leto v povprečju rodilo več kot 35 tisoč otrok. Med letoma 1944 in 1946 so bile generacije zaradi 2. svetovne vojne v povprečju za 10 tisoč živorojenih manjše, od leta 1947 do 1957 pa se je letno rodilo nekaj manj kot 33 tisoč otrok. Naslednjih 30 let (1957–1987) se je rojevalo v povprečju čez 28.000 otrok, nato so se generacije začele zmanjševati in nikoli več niso dosegle 25 tisoč živorojenih. Še več, 20 tisoč rojenih so presegle le v obdobju 1989–1991 in 2008–2017. Od osamosvojitve dalje (1992–2023) se je v povprečju na leto rodilo 19.394 otrok. Razlogi za upadanje rojstev tik pred in po osamosvojitvi Slovenije so delno ekonomske narave (omejene možnosti zaposlitve in zato še vedno visoka brezposelnost mladih, pomanjkanje cenovno dostopnih stanovanj ipd.), delno pa gre za demografski prehod*, ki je bil značilen za vse razvite države in je tudi posledica visoke vključenosti žensk v izobraževalni sistem (Kraigher in Ferk, 2013). Ženske so se začele odločati za rojstva v kasnejših letih in za manj otrok. Povečanje števila rojenih od leta 2004 dalje je bilo, poleg preteklega odlaganja rojstev, verjetno tudi posledica ekonomske konjunktore, ob sicer manjših generacijah žensk v rodni dobi* (15–49 let; prav tam).

Slika 1: Več kot 30.000 je bilo nazadnje živorojenih leta 1979, leta 2023 pa je bilo rojenih najmanj otrok doslej (odkar so na voljo podatki)

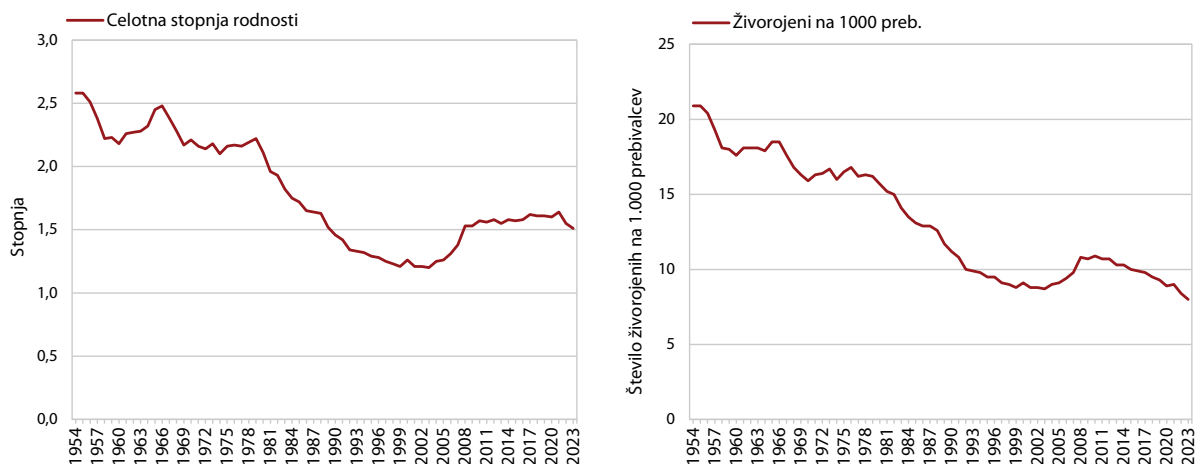
Vir: SURS (2024).

Celotna stopnja rodnosti^{1*} je leta 1980 zadnjič dosegla vrednost, ki omogoča enostavno obnavljanje prebivalstva, po tem letu pa je začela strmo upadati. V Sloveniji je bila celotna stopnja rodnosti v obdobju 1954–2023 najvišja v letih 1954 in 1955 (2,58), najnižja pa leta 2003 (1,20). Zadnjič je raven, ki še zagotavlja obnavljanje števila prebivalcev (tj. 2,1 otroka na žensko v rodni dobi) dosegla leta 1980 (2,11). V obdobju 1992–2007 je stopnja rodnosti vztrajala v povprečju pod 1,3, nato pa se je povečala nad 1,5. Ob tem celotna stopnja rodnosti ne pove nič o samem številu rojstev, lahko pa se na primer poveča zaradi več rojstev ali zaradi manjšega števila žensk v rodni dobi. Število žensk v rodni dobi (15–49 let) se v Sloveniji znižuje že od leta 1997, v povprečju leta 2023 jih je bilo za 92 tisoč oziroma za 17,9 % manj kot leta 1996, preden je začelo upadati. Najbolj intenzivno je bilo upadanje v obdobju 2011–2018 (v povprečju na leto več

¹ Celotna rodnost je pomemben in najpogosteje uporabljen kazalnik rodnosti. Predstavlja povprečno število živorojenih otrok, ki bi jih rodile ženske, v letu opazovanja stare 15 let, če bi bila v teku njihovih življenj rodnost v vsaki starostni skupini taka, kot jo izkazujejo starostne stopnje rodnosti v opazovanem koledarskem letu. Npr. vrednost 1,6 pomeni, da bi navidezna generacija 1000 žensk, ki ne bi bila podvržena umrljivosti (vse bi dočakale konec rodne dobe) in ne selivnosti (zunanjih selitev ne bi bilo/neto selitveni prirast bi bil nič/rodnost priseljenih in odseljenih bi bila enaka), rodila 1600 otrok oziroma 1,6 otroka vsaka. Za še podrobnejši opis gl. Terminološki slovar.

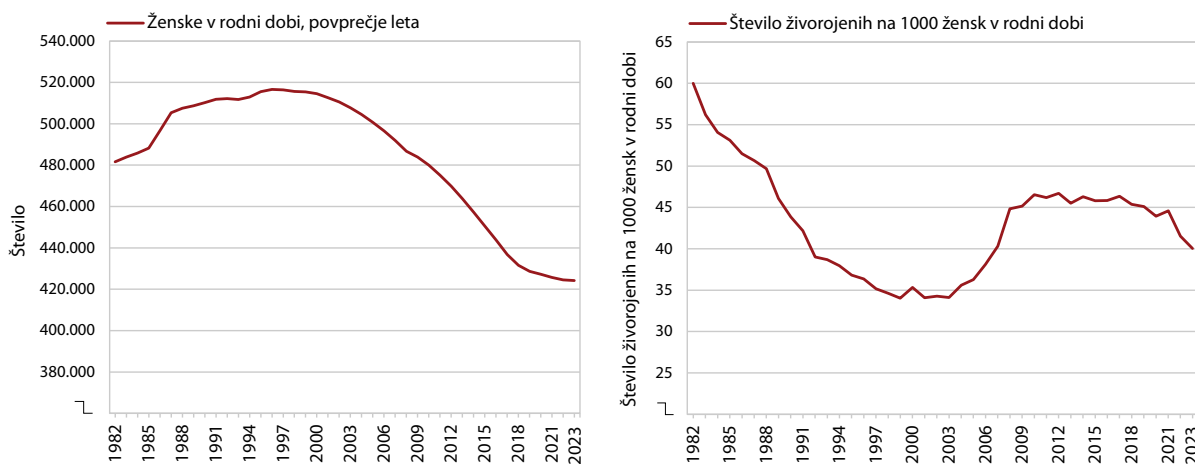
kot 1 %). Slednje je tudi razlog za povečanje stopnje rodnosti v Sloveniji v zadnjem desetletju. Tako kljub razmeroma ugodni stopnji rodnosti – ki je bila od leta 2011 višja kot v povprečju EU, v obdobju 2017–2021 pa v povprečju nad 1,6 otroka na žensko v rodni dobi in najvišja po letu 1988 – od leta 2011 število rojstev upada (Slika 1). Zadnji dve leti se je tudi stopnja rodnosti nekoliko zmanjšala (2022: 1,55; 2023: 1,51) in bila najnižja po letu 2007 (1,38). Slednje je posledica izrazitega padca števila rojstev, upadanje števila žensk v rodni dobi pa se je precej upočasnilo.

Slika 2: Celotna stopnja rodnosti se je po drugem demografskem prehodu ustalila nekoliko nad 1,5 otroka na žensko v rodni dobi (levo); število živorojenih na 1000 prebivalcev pa upada (desno)

Vir: SURS (2024).

Slika 3: Število žensk v rodni dobi se še naprej zmanjšuje (levo), a počasneje, splošna stopnja splošne rodnosti pa je po daljši relativni stagnaciji v zadnjih dveh letih vidno upadla (desno)

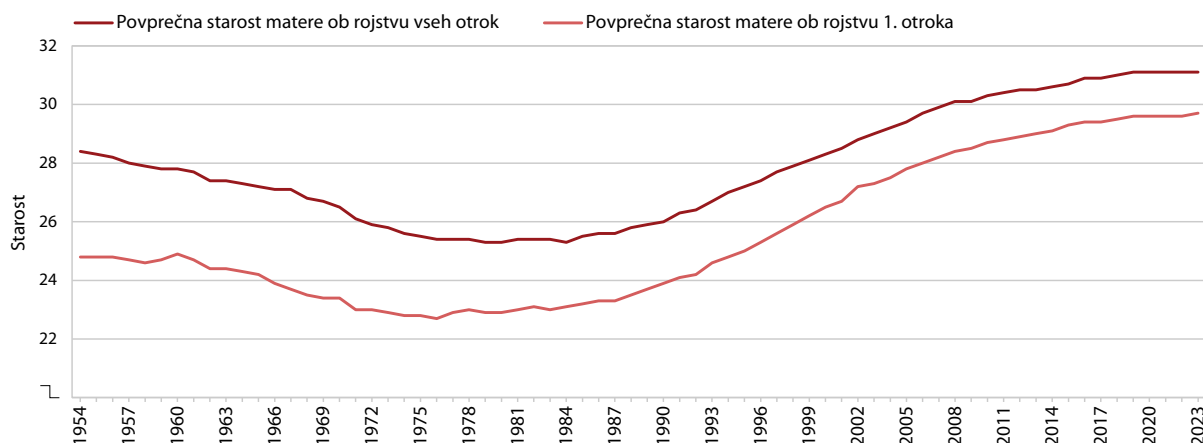
Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

2.2 Starost žensk ob rojstvu otrok in starostnospecifične stopnje splošne rodnosti

V Sloveniji se je povprečna starost žensk ob rojstvu otrok povečevala od sredine 80. let prejšnjega stoletja; ženske so se v 80. in 90. letih začele odločati za rojstva v kasnejših letih in (posledično) za manj otrok. Kot smo že omenili zgoraj, so razlogi bili delno ekonomske narave, delno pa gre za dejavnike demografskega prehoda, značilnega za vse razvite države (Kraigher in Ferk, 2013). Povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka je bila v Sloveniji najnižja v obdobju 1968–1988, in sicer 23,1 leta (ob rojstvu vseh

25,7 leta).² Naraščanje se je v zadnjih letih ustavilo, saj ostaja povprečna starost ob rojstvu vseh otrok zadnjih pet let (2019–2023) enaka, in sicer 31,1 leta, povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka pa je bila leta 2023 29,7 leta. Matere so ob rojstvu prvega otroka 6,7 leta starejše kot pred 40 leti, ob rojstvu vseh otrok pa 5,7 leta starejše. Naraščanje starosti mater se enkrat ustavi, saj je rodna doba biološko omejena. Tudi ženske v rodni dobi (15–49 let) so vse starejše. Njihova povprečna starost je bila v začetku leta 1982 31,2 leta, v obdobju 2020–2023 pa 33,8 leta.³ V prvi polovici rodne dobe (15–32 let) jih je bilo do vključno leta 1998 več kot polovica (1998: 50,1 %; 1982: 56,8 %), v začetku leta 2024 pa 43 %. V začetku leta 1982 je bilo starih med 20 in 34 let (ženske z najvišjo stopnjo rodnosti) 50,2 % žensk v rodni dobi, leta 2024 pa 36,7 %.

Slika 4: Matere so ob rojstvu prvega otroka 6,7 leta starejše kot pred 40 leti, ob rojstvu vseh otrok pa 5,7 leta starejše; naraščanje povprečne starosti žensk ob rojstvu otrok se je v zadnjih letih ustavilo

Vir: SURS (2024).

Leta 1953 se je največ otrok na 1000 žensk določene starosti rodilo materam, starim 25 let, leta 1983 starim 21 let, leta 2023 starim 29 let. Število živorojenih na 1000 žensk v rodni dobi (splošna stopnja splošne rodnosti*) je bilo najvišje leta 1953, ko je 1000 žensk v starosti 15–49 let rodilo 83,6 otroka. V 80. letih je strmo upadalo, po osamosvojitvi 15 let stagniralo na razmeroma nizki ravni, nato nekaj let naraščalo in se po letu 2006 ustalilo na okoli 45 živorojenih na 1000 žensk v rodni dobi (Slika 3). Leta 2022 in 2023 pa je zaradi velikega zmanjšanja števila rojstev (–7,1 % in –3,6 %) upadlo na najnižjo raven po letu 2007 (41,6 oziroma 40,1). Tudi starost mater, pri kateri se rodi največ otrok na 1000 žensk v rodni dobi (starostno-specifična stopnja splošne rodnosti*), se povečuje. Leta 1953 je bila 25 let⁴, leta 1983 21 let⁵, leta 2023 29 let⁶. Največ otrok, ki se je kadarkoli rodilo 1000 ženskam v neki starostni skupini, je bilo leta 1979 materam, starim 21 let, in sicer 196,5 otroka. Leta 2023 se je na primer 1000 ženskam te starosti rodilo le 22,8 otroka, kar je manj kot ženskam, starim 39 let (26,3). Slika 5 prikazuje razvoj razporeditve starostno specifičnih stopenj splošne rodnosti. Na osi x je dopolnjena starost matere ob rojstvu otroka, na osi y pa število otrok, rojenih 1000 ženskam določene starosti. Krivulja se je najprej izrazito zmanjšala, nato pa se pomaknila v desno. Nižja krivulja pomeni manj živorojenih, pomik v desno pa nakazuje, da več otrok rodijo starejše matere, kar pomeni višjo povprečno starost. Krivulja za leto 1963 je pomaknjena levo od prvotne krivulje za leto 1953, saj so matere postajale vse mlajše, hkrati pa se je krivulja ožala, kar pomeni, da se je rodnost

² Ob koncu 19. stoletja so bile ženske ob rojstvu prvega otroka v povprečju stare 26–27 let (gl. Šircelj, 2006).

³ Lastni preračuni na podlagi starostne porazdelitve prebivalc.

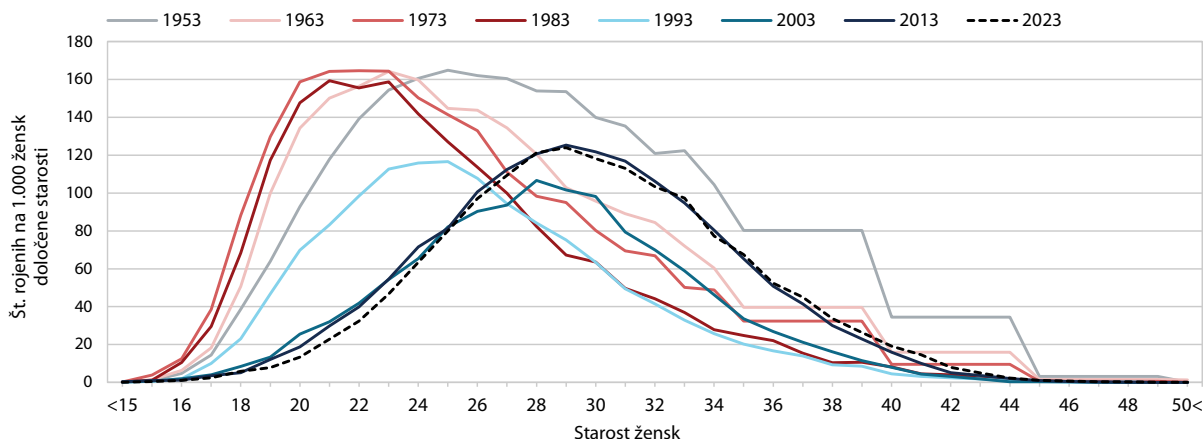
⁴ 1000 ženskam te starosti se je rodilo 164,9 otroka.

⁵ 1000 ženskam te starosti se je rodilo 159,3 otroka.

⁶ 1000 ženskam te starosti se je rodilo 124 otrok.

starejših žensk nižala. Ob osamosvojitvi je sledil izrazit pomik krivulje navzdol (krivulja za leto 1993, ko je število rojstev upadlo), nato pa še v desno, ko se je povečala starost mater.

Slika 5: Distribucija starostno specifičnih stopenj splošne rodnosti žensk v Sloveniji; po letu 1953 se je krivulja najprej pomaknila nekoliko v levo, nato izrazito navzdol in v desno

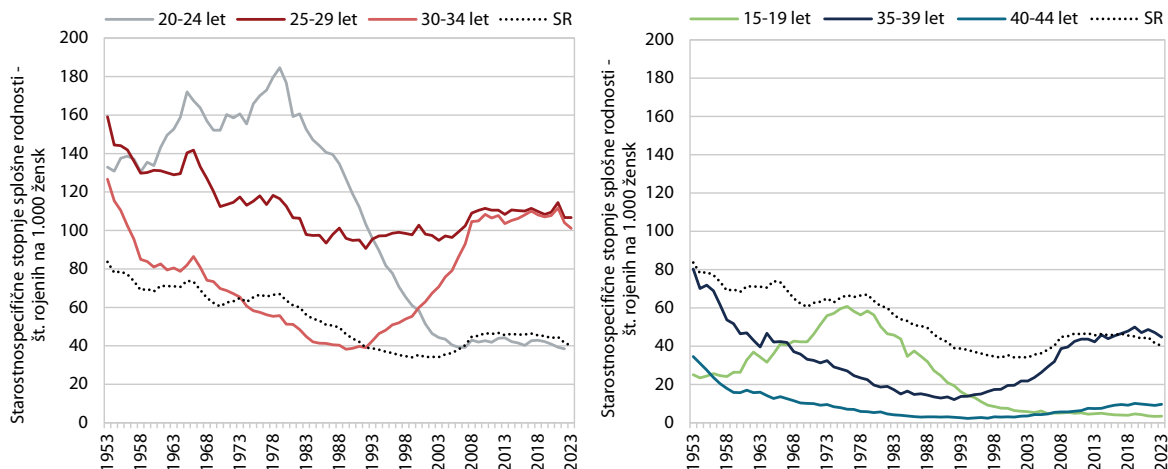

Vir: SURS (2024),

Opomba: Za ženske po 35. letu imamo za leta 1953, 1963 in 1973 podatke le po petletnih starostnih skupinah, zato smo agregatni podatek petletne starostne skupine pripisali tudi vsaki posamezni starosti te skupine (»stopnice« na sliki).

Ženske v starosti 35–39 let so v zadnjih desetih letih rodile že nekoliko več otrok (na 1000 žensk) od žensk v starosti 20–24 let. Rodnost slednjih je na prehodu v osamosvojitve države zelo upadla, kar povezujemo z že omenjeno gospodarsko krizo in demografskim prehodom, torej večjo vključenostjo žensk v terciarno izobraževanje, željo po poklicni in osebni izpolnitvi, spremenjene odnose v partnerski skupnosti ter v širši družini (npr. kasnejše upokojevanje starih staršev ali večja mobilnost družin in s tem manj možnosti za varstvo otrok) in težjo dostopnostjo stanovanj (želja po osamosvojitvi, hkrati pa kasnejše zapuščanje primarnega doma) (Šircelj, 2008; Šircelj, 2009; Kraigher in Ferk, 2013). Ker je bila participacija žensk na trgu dela v Sloveniji že od nekdaj visoka, institucionalno predšolsko varstvo pa dobro urejeno, ocenjujemo, da potencialna večja vključenost žensk na trg dela v Sloveniji ni imela večje vloge pri odlaganju rojstev v višje starosti, kot je to morda veljalo za nekatere druge države. Največ otrok na 1000 žensk določene starosti se rodi materam v starostnih skupinah 25–29 let in 30–34 let (2023: 106,7 oziroma 101,1; Slika 6). Do začetka novega tisočletja je skupina žensk v starosti 20–24 let imela nadpovprečno stopnjo splošne rodnosti (nad splošno stopnjo splošne rodnosti), ki pa je začela sredi 80. let strmo upadati in je v 20 letih upadla na raven tik pod povprečjem. Rodnost žensk v starosti 30–34 let je od začetka opazovanega obdobja upadala, v sredini 90. let pa se je začela vzpenjati in se leta 2007 zelo približala stopnji rodnosti v starosti 25–29 let. Ta je že od 80. let dokaj stabilna. Tudi rodnost starih 35–39 let se je zadnja leta povzpela nad povprečje, v starostni skupini 40–44 let pa se je povečala na vrednost z začetka 70. let 20. stoletja (Slika 6). Takrat se je sicer zmanjševala, ker se je zniževala starost mater, število rojstev višjih redov pa je upadlo, sedaj pa narašča zaradi odločanja za materinstvo v kasnejših letih. Matere, stare 25–34 let, so leta 2023 rodile 66,5 % vseh otrok, rojenih v tem letu (32,2 % matere, stare 25–29 let, in 34,3 % matere, stare 30–34 let, Slika 7). Ženske v starosti 40–44 let rodijo danes okoli 4 % vseh otrok, v začetku 70. let pa je bil delež za polovico nižji (gl. zgoraj). Rodnost skupine 15–19 let je upadla na najnižjo raven doslej (2023: 3,4 otroka na 1000 žensk te starosti), najvišja pa je bila v času visoke rodnosti konec 70. let prejšnjega stoletja (čez 50). Mladoletnim materam se v Sloveniji rodi malo otrok, leta 2023 jih je bilo 40, kar je 0,2 % vseh rojenih. V zadnjih 20 letih je bil ta delež približno okoli 0,3 %, največji pa je bil v obdobju 1970–1984, povprečno 2,5 % letno.

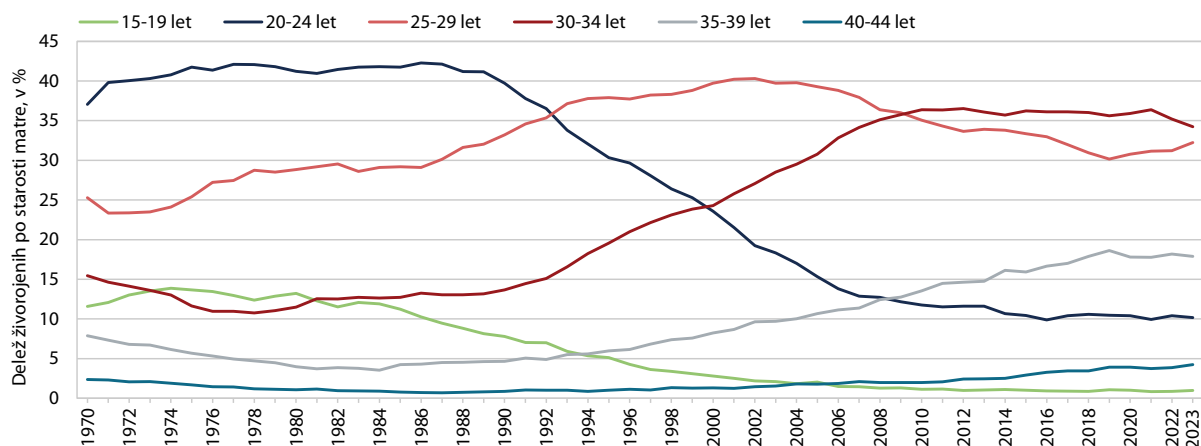
Slika 6: Do leta 1993 se je največ otrok na 1000 žensk rodilo ženskam v starosti 20–24 let, od leta 2007 pa se skoraj enako število otrok na 1000 žensk rodi v starostnih skupinah 25–29 let in 30–34 let

Vir: SURS (2024).

Opomba: SR – splošna stopnja splošne rodosti. To je razmerje med številom živorojenih v koledarskem letu in številom žensk v rodni dobi (15–49 let) sredi istega leta, pomnoženo s 1000. Starostnospecifična stopnja splošne rodosti je razmerje med številom živorojenih otrok, ki so jih rodile v koledarskem letu matere določene starosti, in številom žensk te starosti sredi istega leta, pomnoženo s 1000. Če seštejemo vse vrednosti starostnospecifičnih stopenj splošne rodosti (enoletne) v koledarskem letu (in delimo s 1000), dobimo celotno stopnjo rodosti (Slika 2 levo), ki je povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (15–49 let) v koledarskem letu.

Slika 7: Do leta 1992 se je največ, več kot 40 %, otrok rodilo materam v starosti 20–24 let, od leta 1993 do 2009 se je nekoliko manjši delež rojeval ženskam, v starosti 25–29 let, od leta 2010 naprej pa se relativno največji delež otrok rodi materam v starosti 30–34 let (35 %)

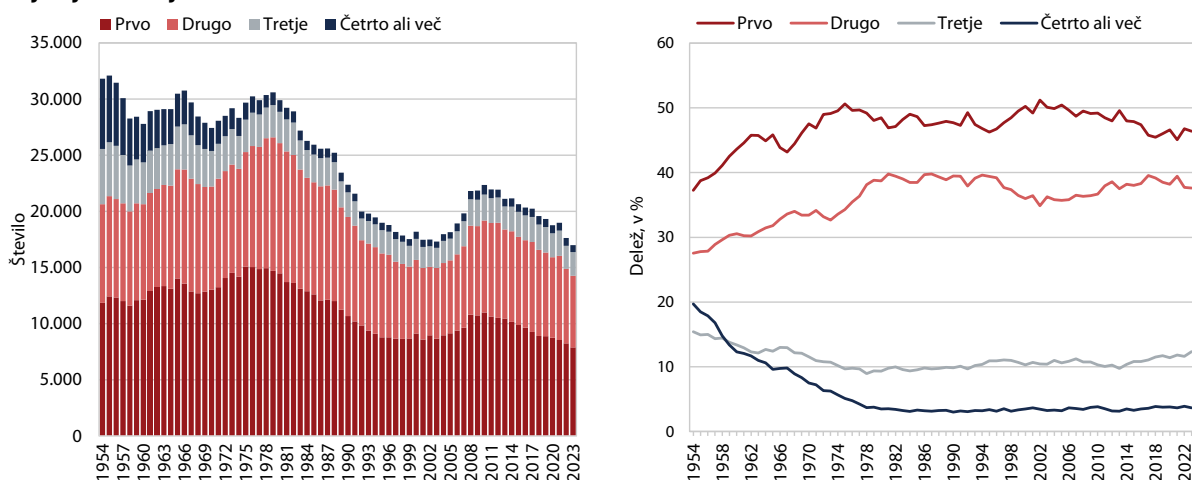

Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

2.3 Vrstni red rojstev in verjetnost povečanja družine oziroma rojstva naslednjega otroka

Leta 2023 se je med vsemi živorojenimi rodila manj kot polovica prvih otrok, več kot tretjina je bila drugorojenih, dobra desetina tretjerojenih, rojstev višjih redov* pa je bilo manj kot 4%.⁷ Delež rojstev četrtega in višjih redov, pa tudi delež tretjih rojstev, se je po 20-letnem upadanju konec 70. let ustalil, deleža rojstev prvega in drugega reda pa kažeta izmenjujoč trend. Delež rojstev tretjega reda v zadnjih desetih letih nekoliko narašča in je bil leta 2023 najvišji v zadnjega pol stoletja in podoben kot konec 60. let 20. stoletja.

Slika 8: Delež rojstev četrtega in višjih redov se je konec 70. let ustalil pod 4 %, delež tretjih pa je najvišji v zadnjih 50 letih

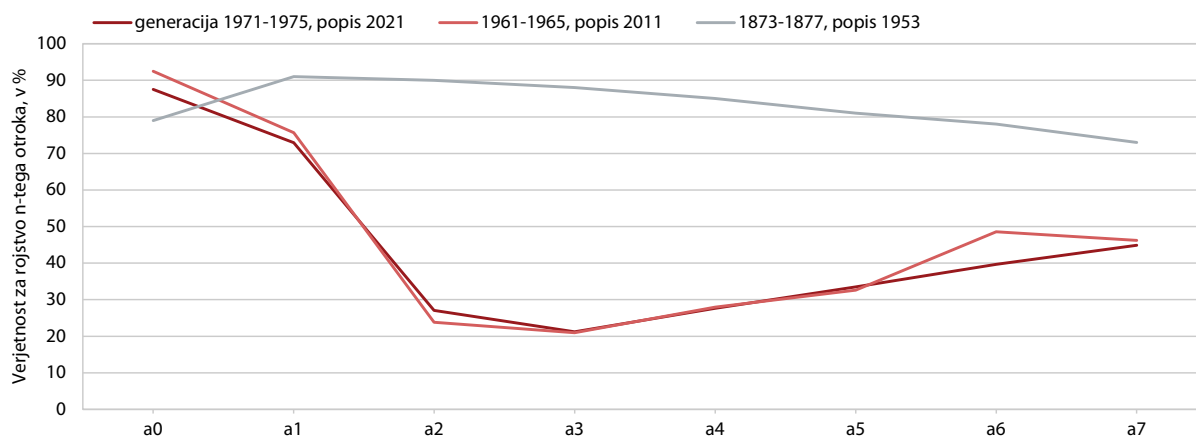
Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

Opomba: Vrstni red rojstva je številčno zaporedje rojenega otroka glede na število vseh živorojenih otrok, ki jih je mati rodila doslej.

Delež žensk brez otrok je višji kot pred desetimi leti, a precej nižji kot nekoč. V družbah, kjer ne omejujejo rojstev, je rodnost žensk odvisna predvsem od starostne strukture žensk, kjer rojstva omejujejo, pa od števila že rojenih otrok (Šircelj, 2020, str. 314–317). Verjetnost povečanja družine oziroma rojstva naslednjega otroka* smo izračunali po zgledu Širceljeve iz podatkov SURS za leti 2011 in 2021, za ponazoritev razlik z 88 let starejšo generacijo pa smo vzeli podatke omenjene avtorice. Verjetnost rojstva prvega otroka je bila za generacije, rojene v 60. in 70. letih 20. stoletja, okoli 90-odstotna. V generacijah 1961–1965 je bila verjetnost za rojstvo prvega otroka 92,5 %, za drugega pa 75,7 %; za deset let mlajšo generacijo je bila verjetnost za rojstvo prvega otroka 87,5 %, za drugega pa 73,0 %. Pri 100 let starejših generacijah, rojenih v 70. letih 19. stoletja, je bila verjetnost za rojstvo prvega otroka okoli 80 %, za drugega pa kar 90 %. Delež žensk brez otrok je bil po podatkih iz leta 2021 12,5-odstoten in se povečuje (2011: 7,5 %), a je nižji kot pred demografskim prehodom, ko je okoli petina žensk ostala brez otrok. Po podatkih SURS o številu in vrstnem redu otrok, rojenih ženskam starosti 15 let in več, leta 2011 6,9 % še živečih žensk, starih 50 let, ni rodilo, leta 2021 pa je bilo takih 11,4 %. V družbah, kjer ne omejujejo rojstev, je verjetnost za rojstvo prvega otroka nižja od verjetnosti za rojstvo drugega, nato pa se verjetnosti počasneje znižujejo na način kot v družbah, kjer se rojstva omejujejo. Če se je pred 100 leti pri nas rodil prvi otrok, je bila zelo velika verjetnost za rojstva naslednjih otrok (ženske, ki niso imele otrok, niso mogle zanositi ali pa jih niso smele imeti, na primer učiteljice). V družbah, kjer se rojstva nadzorujejo, pa je verjetnost za rojstvo drugega otroka v primerjavi z verjetnostjo za prvega nekoliko nižja, verjetnost za tretjega pa nato precej upade, pri nas je okoli 27 %.

⁷ Gre za rojene v določenem letu in ne za končno stanje v družinah.

Slika 9: Verjetnost povečanja družine se danes po rojstvu drugega otroka precej zmanjša; za ženske, ki so pred 100 leti zaključile rodno dobo, je bila verjetnost za rojstvo sedmega otroka (a6) podobna kot za prvega (a0)

Vir: SURS (2024), Šircelj (2020), lastni preračuni.

Opomba: Iz popisa za leto 2011 in 2021 smo vzeli podatek za generacijo žensk, starih 45–49 let (gl. Žnidaršič in Miklič, 2022). Na sliki zaradi lažje razumljivosti prikazujemo odstotne verjetnosti: a0 – delež žensk, ki so rodile; 100–a0 – delež žensk, ki niso rodile; a1 – verjetnost za rojstvo drugega otroka, če je ženska rodila že enega; a2 – verjetno za rojstvo tretjega otroka, če je ženska rodila že dva ... V demografski literaturi najdemo tudi prikaz števila otrok posameznega reda na 1000 žensk, npr. a0 – ženske od 1000, ki so rodile; 1000–a0 – ženske, ki niso rodile na 1000 žensk ...

2.4 Končna rodnost oziroma končno potomstvo

Končna rodnost oziroma končno potomstvo* je najpomembnejši kazalnik rodnosti po generacijah, vendar njegovih izračunov ne srečamo pogosto. Je povprečno število živorojenih otrok na žensko v generaciji ali več generacijah, ki ni podvržena umrljivosti in selivnosti. Kaže intenzivnost rodnosti. Gre za izračun stopnje rodnosti po letu rojstva žensk, za razliko od celotne stopnje rodnosti, ki je izračunana iz let rojstva otrok (Šircelj, 2020, str. 304). Celotna stopnja rodnosti v določenem letu je odraz rodnosti žensk, ki so v tistem letu stare 15–49 let; tj. rodnost 35 generacij. Stopnja celotne rodnosti pove, koliko otrok bi v povprečju rodila ženska, ki bi dočakala 50 let, če bi bila njena rodnost v njeni rodni dobi taka, kot je bila rodnost vseh generacij v enem letu. Pove, koliko otrok se je rodilo v določenem letu na eno žensko v rodni dobi v tistem letu. To je rodnost umetne generacije. Tako izračunana vrednost ni enaka vrednosti, ki bi jo izračunali za pravo generacijo, tj. za ženske, rojene v določenem koledarskem letu, katerih rodnost bi opazovali do 50. leta starosti, torej do zaključka rodne dobe. Ta kazalnik imenujemo končna rodnost/potomstvo – povprečno število otrok na eno žensko v generaciji. Če se razporeditev rojstev po starosti žensk ne bi spreminjala, bi stopnja rodnosti in končno potomstvo imeli enake vrednosti (Šircelj, 2009). Kazalnik je treba izračunati in običajno ni objavljan.

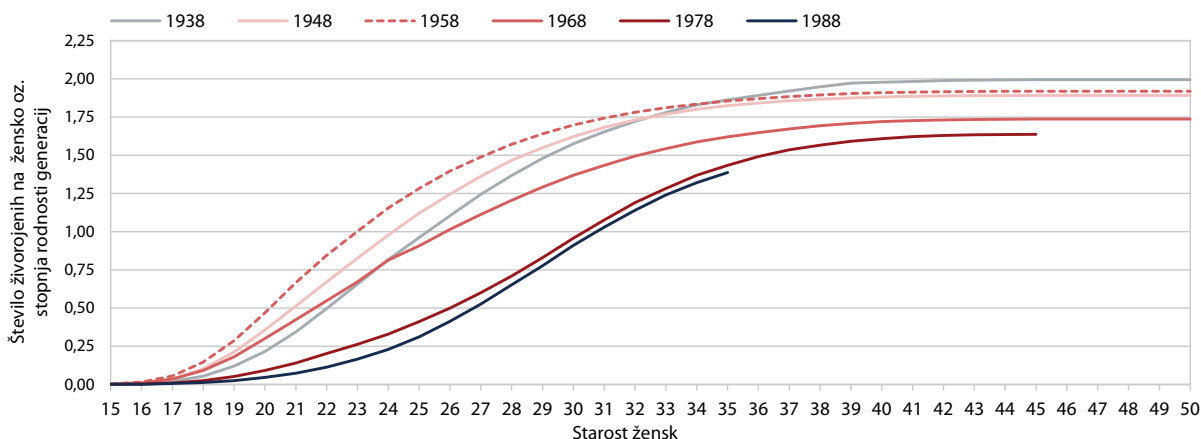
Končna rodnost žensk, rojenih pred 2. svetovno vojno, je bila okoli 2 otroka na žensko, končna rodnost zadnje generacije, ki je zaključila rodno dobo, pa je 1,7.⁸ Slika 10 prikazuje generacije, ki so zaključile rodno dobo⁹, in nastajanje končne rodnosti dveh mlajših generacij. Končna rodnost generacij, rojenih od 1937/1938 do 1963/1964, je bila med 1,8 in 2 otroka, nato je upadla pod 1,8. Končna rodnost zadnje generacije, ki je dopolnila 50 let, tj. generacija 1972/1973, je 1,69 (ni prikazana na sliki). Rodnost generacije 1977/1978 bo verjetno okoli 1,65 otroka, deset let mlajših pa po naši oceni okoli 1,6 (pri 35. letih je bila 1,39). Slika 11 prikazuje končno potomstvo, potomstvo pri starosti 40 let in 30 let, začevši z ženskami, ki so

⁸ Šircelj (2020, str. 512) navaja, da je bila končna rodnost generacij, rojenih 1873–1977, 4,7 otroka, 1883–1887 4, 1903–1907 pa 3.

⁹ Na sliki tri krivulje, ki potekajo do konca obdobja, izbrali smo desetletna zaporedja generacij.

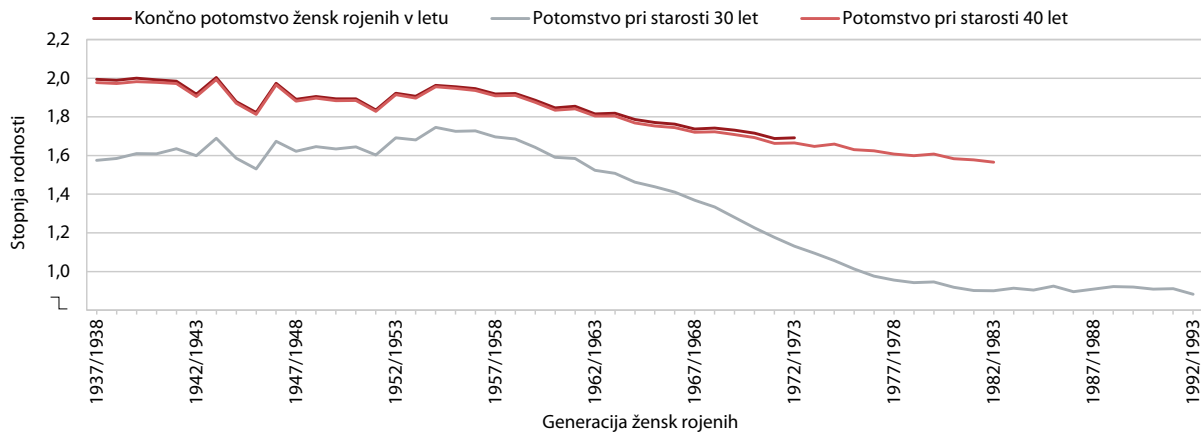
leta 1953 vstopile v rodno dobo oziroma rodile pri 15. letih¹⁰ in leta 1988 zaključile rodno dobo. Vrednost pri letnici 1937/1938 pomeni, da je ta generacija žensk v svoji rodni dobi rodila 1,98 otroka. Ker je reprodukcija pri starosti 40 let večinoma zaključena (to velja za vse prikazane generacije, čeprav se ob koncu vidi, da se je med krivuljami že pojavilo nekaj prostora), je ta generacija tudi pri starosti 40 let rodila 1,98 otroka, pri starosti 30 let pa so imele 1,58 otroka.

Slika 10: Končna rodnost generacije, rojene leta 1938, je bila 2, končna rodnost 50 let mlajše generacije žensk pa bo verjetno okoli 1,6

Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

Slika 11: Reprodukcijska je pri starosti 40 let že večinoma zaključena, krivulji končne rodnosti in rodnosti pri 40. letu se prekrivata

Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

Opomba: Vse stopnje rodnosti so vrisane v leto rojstva ženske. Zato se serija podatkov zaključuje z letnico 1992/1993, to je generacijo, ki je leta 2023 (zadnji podatek o rojenih) rodila pri starosti 30 let, serija za 40. leto pa se zaključuje z generacijo, ki je leta 2023 rodila pri starosti 40 let (1982/1983).

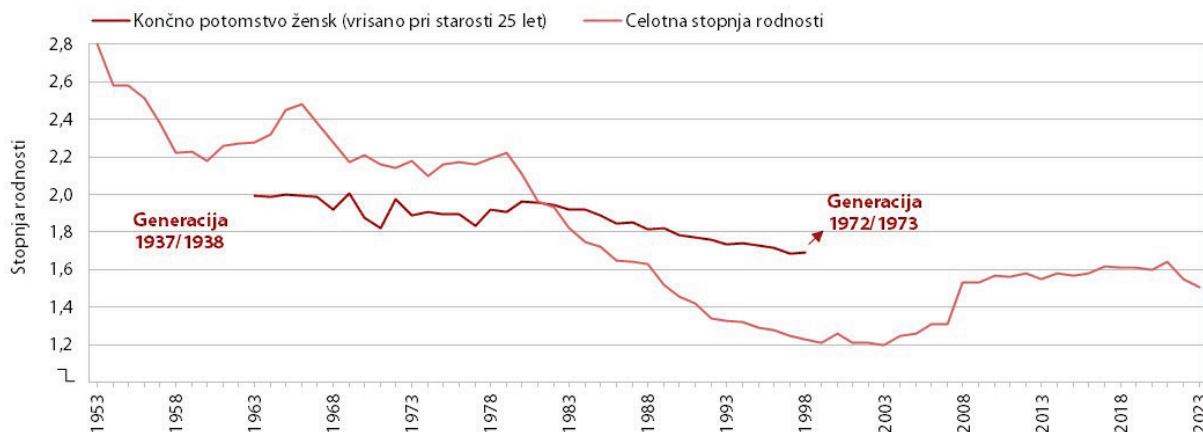
Končna rodnost generacij, ki zaključujejo rodno dobo, je višja od splošne rodnosti, saj se ta znižuje.

Slika 12 primerja končno potomstvo določene generacije s splošno stopnjo rodnosti, ki predstavlja stopnjo rodnosti umetne generacije. Za ta namen prikazujemo končno potomstvo določene generacije zamaknjeno za 25 let, da na ta način končno potomstvo dejanske generacije poravnamo s približno starostjo, pri kateri je bila stopnja rodnosti žensk najvišja. Le tako lahko primerjamo obe krivulji. Ko se je povprečna starost

¹⁰ Če je ženska rodila leta 1953, ko je bila stara na primer 15 let, je bila rojena leta 1937 ali 1938, saj so podatki za živorojene prikazani po dopolnjeni starosti matere. Enako velja za vse nadaljnje starosti.

žensk ob rojstvu otrok zniževala, so bile vrednosti stopnje celotne rodnosti višje od vrednosti končnega potomstva, nato pa obratno (Šircelj, 2009).

Slika 12: Krivulja končne rodnosti je enakomernejša od krivulje celotne rodnosti, saj se rodnost med generacijami ne spreminja veliko, krivulja celotne rodnosti pa predstavlja rodnost 35 generacij v določenem letu in bolj niha

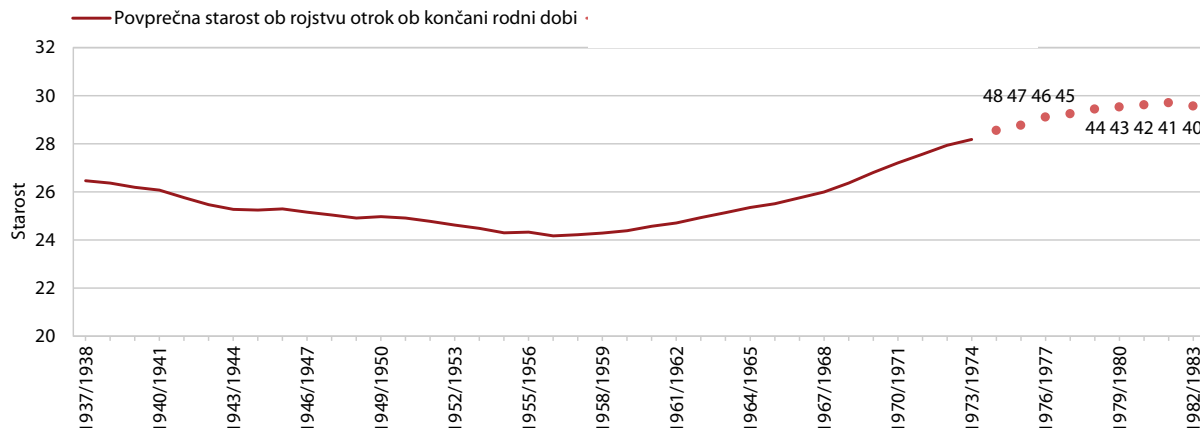

Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

Opomba: Številka v letu 1963 pomeni, da gre za končno potomstvo generacije žensk, rojenih leta 1938, ki so rodno dobo zaključile leta 1988. Izbira zamika 25 let je povezana s tem, da končno potomstvo dejanske generacije poravnamo s približno starostjo, pri kateri je bila stopnja rodnosti žensk najvišja.

Najmlajše so rojevale generacije žensk rojene od 1954 do 1959 (v povprečju stare 24,3 leta), nato se je začela starost hitro višati in se že približuje 30. letu. Podobno kot končno rodnost, lahko po generacijah opazujemo tudi povprečno starost mater ob rojstvu otrok, ki jo izračunamo iz istih podatkov kot končno rodnost. Če smo prej opazovali povprečno starost žensk, ki so rodile v določenem letu, tj. po letu rojstva otrok, povprečno starost tu opazujemo glede na leto rojstva žensk (Slika 13). Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok v določeni generaciji kaže, da so bile matere generacij 1954–1959 ob rojstvu otrok najmlajše (stare dobrih 24 let), kar se sklada z nizko povprečno starostjo mater konec 70. let (Slika 4); povprečna starost žensk ob rojstvu otrok pa se za generacije, ki so sedaj v 40. letih, približuje 30. letu. Povezano s starostjo žensk poznamo tudi koncept prilagojene stopnje rodnosti, ki jo je za Slovenijo po Bongaarts-Freeneyevi metodi izračunal Sambt (2017). Koncept je bil razvit v želji oblikovati kazalnik rodnosti, ki ne bi bil pod vplivom starosti žensk ob rojstvu otrok. Razlika med celotno stopnjo rodnosti in prilagojeno stopnjo rodnosti kaže vpliv koledarja na vsakokratno vrednost celotne stopnje rodnosti (Šircelj, 2020, str. 319–321) in je v zadnjih letih, za katere je na voljo izračun, vidna, a za polovico nižja kot je bila v obdobju 1990–2007, ko se je starost mater ob rojstvu hitreje povečevala, nato se je začela večati počasneje in se ustavila, zaradi česar se je razlika zmanjšala (Slika 14).

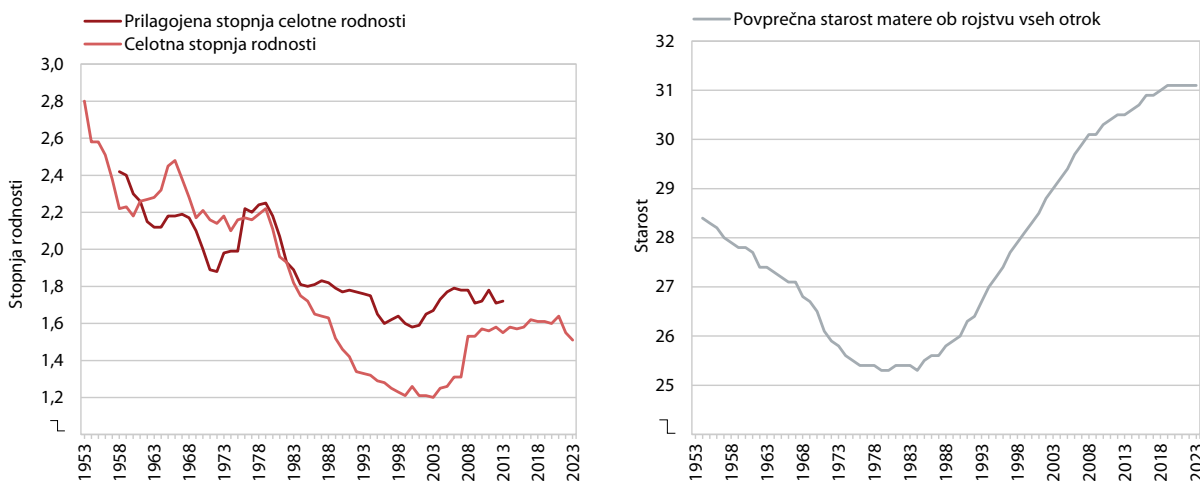
Slika 13: Povprečna starost ob rojstvu otroka za generacije, ki so v prvi polovici 40. let, bo verjetno že okoli 30 let

Vir: SURS (2024), lastni preračuni.

Opomba: Številke 48, ..., 40 na grafu označujejo starost generacije. Vrisali smo starost ob rojstvu otrok tudi generacij, ki so dopolnile 40 do 48 let, saj smo zgoraj ugotovili, da je pri 40. letu rodnost že skoraj enaka končni rodnosti.

Slika 14: Ko se starost žensk viša, je prilagojena stopnja rodnosti pod celotno stopnjo in obratno

Vir: Sambt (2017), SURS (2024).

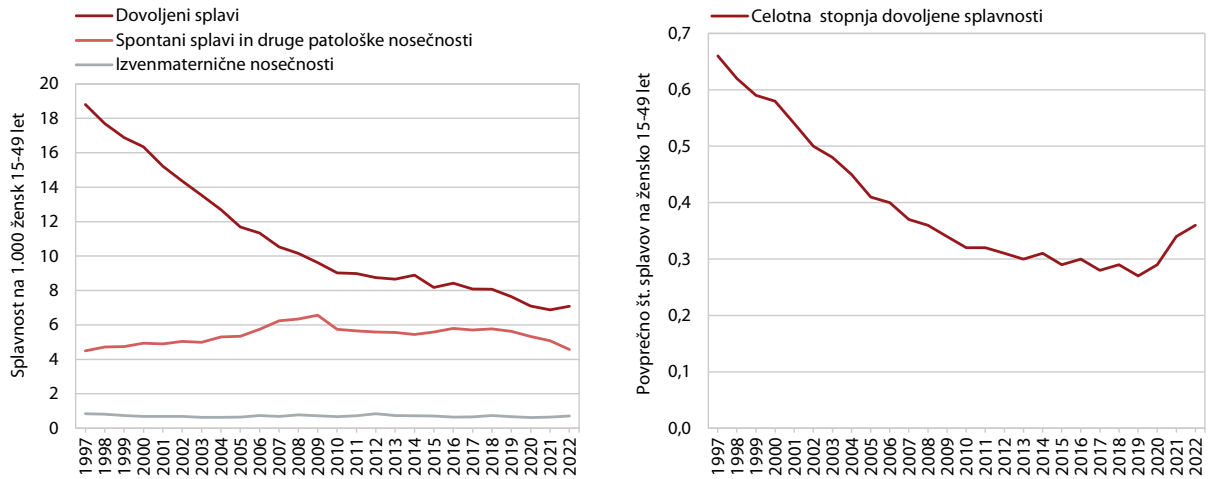
2.5 Splavnost

Število dovoljenih splavov* se je v Sloveniji v 25 letih zelo znižalo. Leta 2022 je bilo po podatkih NIJZ opravljenih 2.996 dovoljenih splavov, 1.933 je bilo spontanih splavov* in drugih patoloških nosečnosti, 300 pa zunajmaterničnih nosečnosti (*gl. Terminološki slovar – Fetalne smrti). 92,1 % dovoljenih splavov je bilo opravljenih do 10. tedna nosečnosti in manj (splav je brez navedbe razloga v Sloveniji po zakonu dovoljen do 10. tedna nosečnosti; ZZUUP, 1986). Med ženskami, ki so leta 2022 opravile splav, je bilo 34,8 % takih, ki še niso rodile, 29,4 % splavov so opravile ženske, ki so rodile že dvakrat, 21,9 % pa ženske, ki so rodile že enkrat. Število splavov na 1000 žensk v rodni dobi se je v 25 letih preplopolovilo, leta 2022 jih je bilo 7,1, na eno žensko v rodni dobi pa povprečno 0,3 splava*¹¹. Največ dovoljenih splavov na 1000 žensk določene starosti je bilo v starosti 30–34 let, sledijo pa stopnje v starostih 35–39 let, 20–23 let in 25–29 let, ki so enake. 15,4 %

¹¹ Ženska, ki je bila leta 2022 stara 15 let in bi doživela konec rodne dobe, bi v življenju imela 0,3 splava, ob predpostavki, da bi stopnja splavov ostala do konca njene rodne dobe enaka.

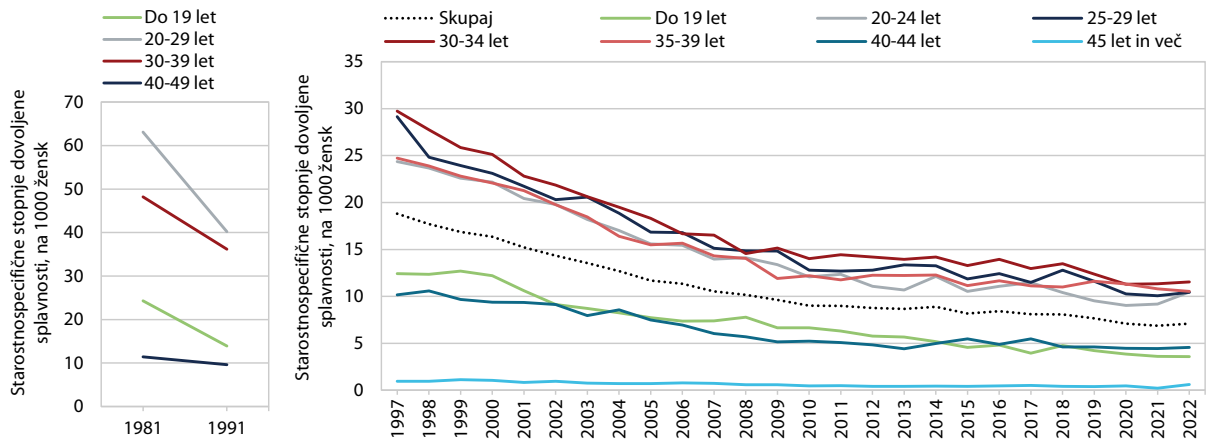
je bilo povratnic, torej žensk, ki so splav opravile že v predhodni nosečnosti (24,4 % jih je bilo med ženskami, starimi 45 let ali več).

Slika 15: Število dovoljenih splavov se je v zadnjega četrta stoletja zmanjšalo za več kot polovico

Vir: NIJZ (2024a).

Slika 16: Največ splavov na 1000 žensk dane starosti je v starostih najvišje rodnosti, tj. 20-39 let

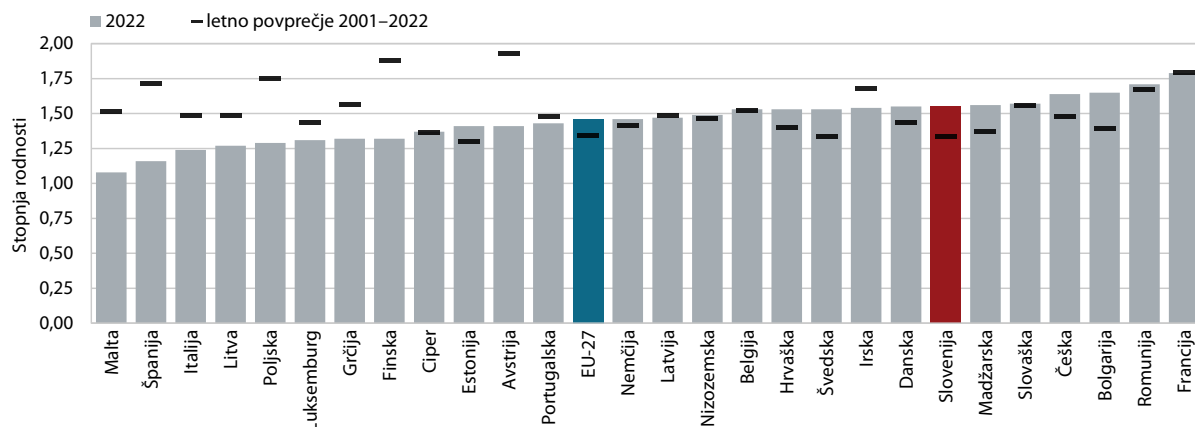

Vir: NIJZ (2024a), NIJZ (2024b).

3 Primerjava kazalnikov rodnosti v Sloveniji in državah EU

Leta 2022 je bila stopnja rodnosti v EU 1,46 otroka na žensko v rodni dobi, kar je najmanj po letu 2004 in nižje kot v Sloveniji. V zadnjem desetletju je bila stopnja rodnosti v Sloveniji višja kot v povprečju EU (podatki do leta 2022), gledano v daljšem časovnem obdobju pa je bila v povprečju nižja (Slika 17). Tudi v drugih članicah EU rodnost ne dosega ravni za enostavno obnavljanje števila prebivalcev (2,1). Stopnjo 2,0 otroka na žensko v rodni dobi sta imeli nazadnje Francija leta 2014 in Irska (2,03) leta 2011.¹²

Slika 17: Od leta 2011 je v Sloveniji celotna stopnja rodnosti višja kot v povprečju EU-27

Vir: Eurostat (2024).

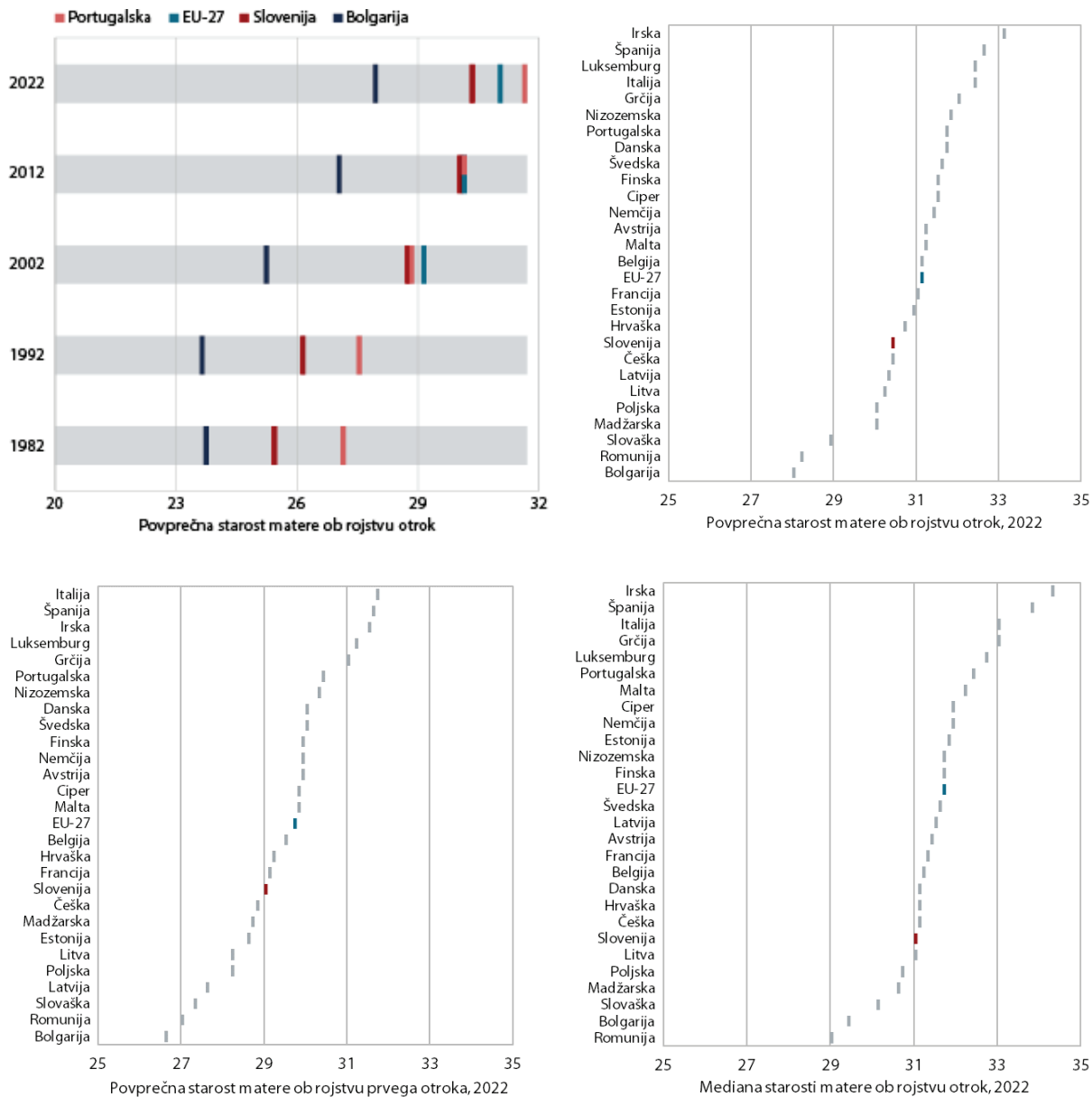
V Sloveniji so ženske ob rojstvu otrok mlajše kot v povprečju EU. V EU je bila leta 2022 najvišja starost matere ob rojstvu vseh otrok na Irskem (33,1 leta), ob rojstvu otroka pa v Italiji (31,7 leta) (Slika 18, zgoraj desno). V Sloveniji povprečna starost mater ostaja, kljub rasti vse od sredine 80. let prejšnjega stoletja, pod povprečjem EU. Stopnja rodnosti mlajših žensk je v Sloveniji višja kot v povprečju EU, starejših pa nekoliko nižja (Slika 19). Razlog je verjetno to, da je nižji kot v povprečju EU delež rojstev tretjega ter četrtega in višjih redov (Slika 21), saj je posledično pri vsakem naslednjem porodu ženska starejša. Najvišja stopnja rodnosti mlajših žensk (20–24 let) je v Romuniji¹³, starejših (30 let in več) pa na Irskem (ta ima enega izmed višjih deležev pri rojstvih tretjega ter četrtega in višjih redov). Povprečna starost žensk v rodni dobi (15–49 let) je bila v začetku leta 2023 v povprečju EU 32,2 leta, kar je 0,8 leta manj kot v Sloveniji (in enako kot v Sloveniji leta 1998).¹⁴ Najmlajše so bile na Nizozemskem (31 let), najstarejše v Bolgariji (33,3 leta). V prvi polovici rodne dobe (15–32 let) jih je bilo 46 % (v Sloveniji 42,7 %), starih med 20 in 34 let pa 35,5 % (v Sloveniji 37,3 %). Delež žensk v rodni dobi med vsemi ženskami se zmanjšuje, v povprečju EU jih je 40 %. V Sloveniji se je med vsemi državami EU delež žensk v rodni dobi v zadnjih dvajsetih letih najbolj znižal, in sicer s 50,5 % leta 2001 na 40,3 % leta 2023 (Slika 20).

¹² Spomnino, stopnja rodnosti pove, koliko otrok je v povprečju rodila ženska v rodni dobi, ne pove pa ničesar o gibanju števila živorojenih; stopnja se lahko poveča ali ostaja enaka, pa se vseeno lahko rodi manj otrok (kar je veljalo za Slovenijo nekaj let nazaj).

¹³ Pa tudi Bolgarija, obe državi imata daleč najvišjo celotno stopnjo rodnosti tudi pri starih 15–19 let in celo pri mlajših od 15 let.

¹⁴ Lastni preračuni na podlagi starostne porazdelitve prebivalc.

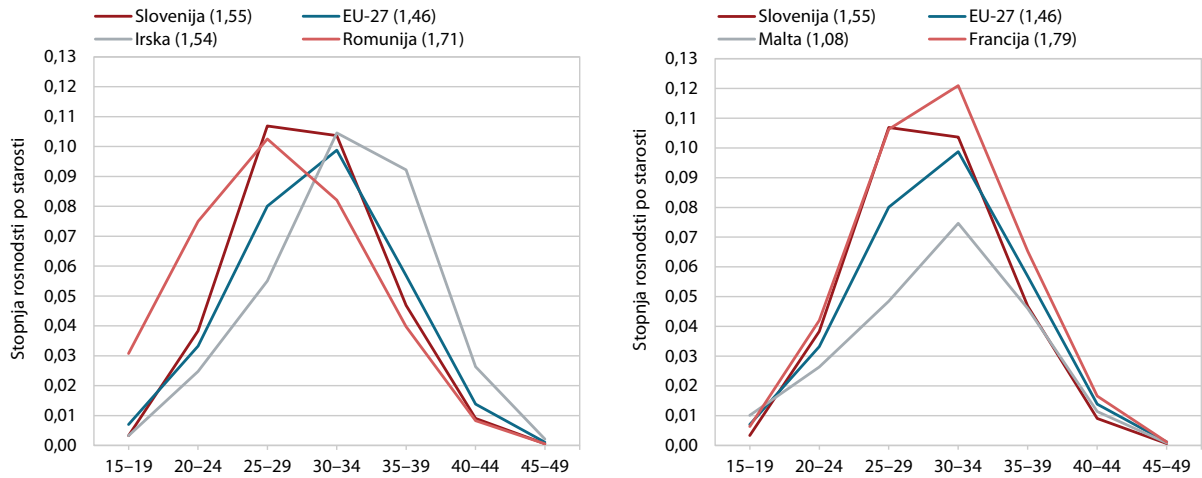
Slika 18: Povprečna starost mater ob rojstvu otrok je nekoliko nižja od povprečja EU

Vir: Eurostat (2024).

Opomba: Podatki za EU za sliko zgoraj levo so na voljo od leta 2001. Poleg Slovenije in EU sta prikazani državi z najmanjšim (Portugalska) in največjim (Bolgarija) absolutnim odstopanjem od povprečja EU (v obdobju, za katerega so na voljo podatki, 2001–2022).

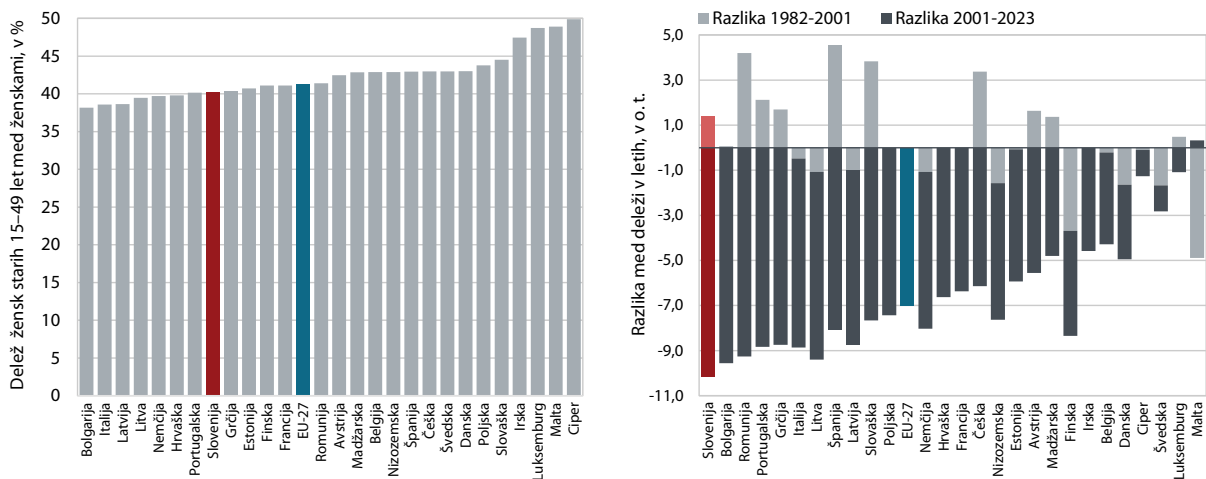
Slika 19: Stopnje rodnosti so bile leta 2022 v Sloveniji v primerjavi z EU nekoliko višje pri mlajših ženskah (25–29 let pa tudi 20–24 let), nekoliko nižje pa pri starih 35 let in več

Vir: Eurostat (2024).

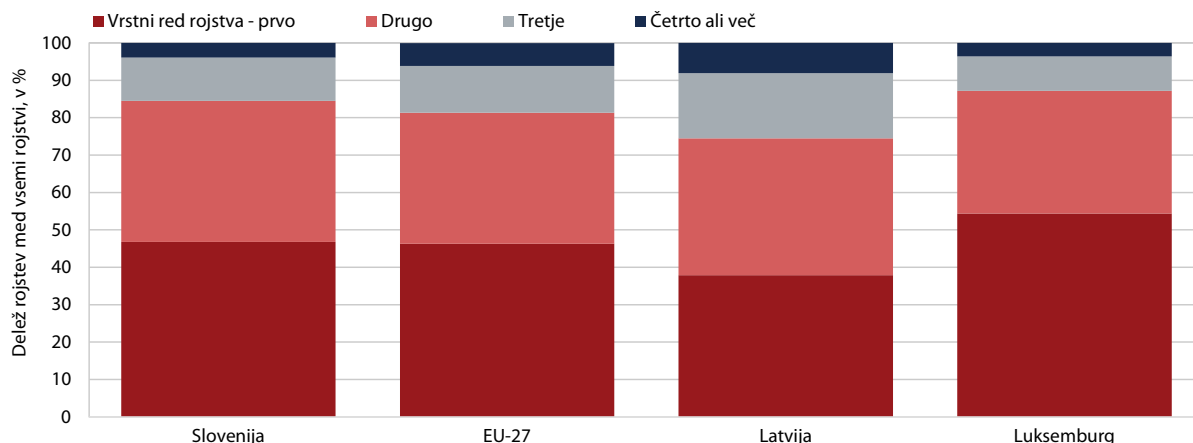
Opomba: Leva slika prikazuje poleg Slovenije in EU-27 za leto 2022 še državi z najvišjo rodnostjo mlajših (Romunija 20–24 let) in starejših žensk (Irska 35–39 let) v rodni dobi, desna pa državi z najvišjo (Francija) in najnižjo (Malta) stopnjo celotne rodnosti v EU.

Slika 20: Delež žensk v rodni dobi med vsemi ženskami je bil leta 2023 v Sloveniji nižji kot v povprečju EU, znižanje deleža v obdobju 2001–2023 pa je bilo največje med vsemi državami EU

Vir: Eurostat (2024).

Slika 21: V Sloveniji smo imeli leta 2022 delež prvih rojstev podoben kot v povprečju EU, delež rojstev drugega reda je bil višji, delež višjih redov pa nižji

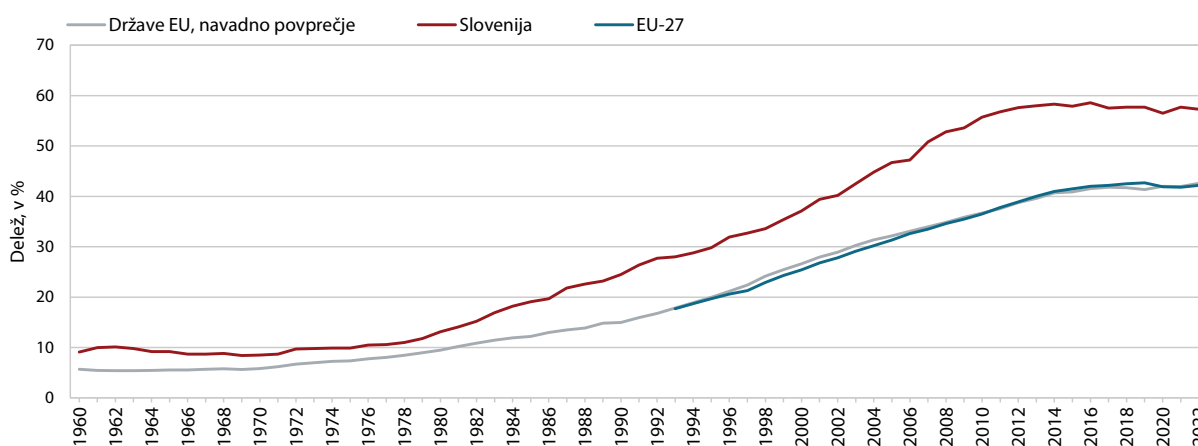

Vir: Eurostat (2024).

Opomba: Latvija in Luksemburg sta izbrana zaradi najmanjšega oziroma največjega deleža rojstev prvega reda.

Nastajanje družine in biološka reprodukcija prebivalstva že nekaj desetletij nista več močno povezana s sklenitvijo zakonske zveze, kakor v preteklosti. Po letu 1980 je delež otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, v Sloveniji (13 %) začel strmo naraščati. Pred desetimi leti je dosegel celo drugi najvišji delež v EU, leta 2022 pa so višji delež rojenih izven zakonske zveze kot Slovenija imele že Francija, Portugalska, Bolgarija in Švedska. Danes se izven zakonske zveze v Sloveniji rodi skoraj 60 % otrok, v povprečju EU pa dobrih 40 %. Najnižji delež je bil v tradicionalni Grčiji (19,2 %), na Hrvaškem, na Madžarskem (tu se je delež v primerjavi z letom 2018 zelo znižal, s 43,9 % na 25 % leta 2022) in v Litvi (kjer nekoliko upada).

Slika 22: Delež rojenih izven zakonske zveze je bil v Sloveniji že v 60. letih prejšnjega stoletja višji kot v povprečju EU

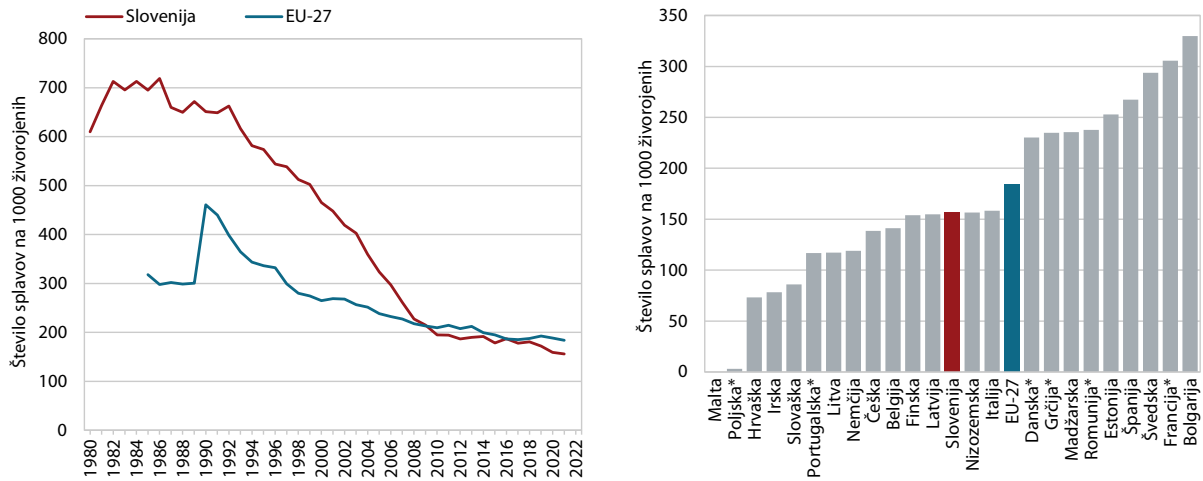
Vir: Eurostat (2024).

Opomba: Za obdobje, za katerega ni podatkov za EU kot celoto, smo izračunali navadno povprečje držav, za katere so bili na voljo podatki.

Od leta 2009 je število splavov na 1000 živorojenih otrok v Sloveniji nižje od povprečja EU. Najnižji koeficient splavnosti v EU imata Malta (kjer poročajo o nič splavih) in Poljska (0,3), ki imata tudi najbolj restriktivno politiko splava, največji pa v Bolgariji, Franciji in na Švedskem. Ker so razlogi za manjšo ali večjo splavnost po državah lahko zelo različni in odvisni od zakonodaje na tem področju ter informacij glede reproduktivnega zdravja in (dostopa do) kontracepcije – države imajo lahko nižjo splavnost zaradi

omejevanja splava ali zaradi učinkovitih ukrepov, ki preprečujejo nenačrtovane nosečnosti – analiza razlogov in zakonskega okvirja držav zaradi kompleksnosti področja presega okvir te kratke analize.

Slika 23: Število splavov na 1000 živorojenih je v Sloveniji od leta 2009 pod povprečjem EU

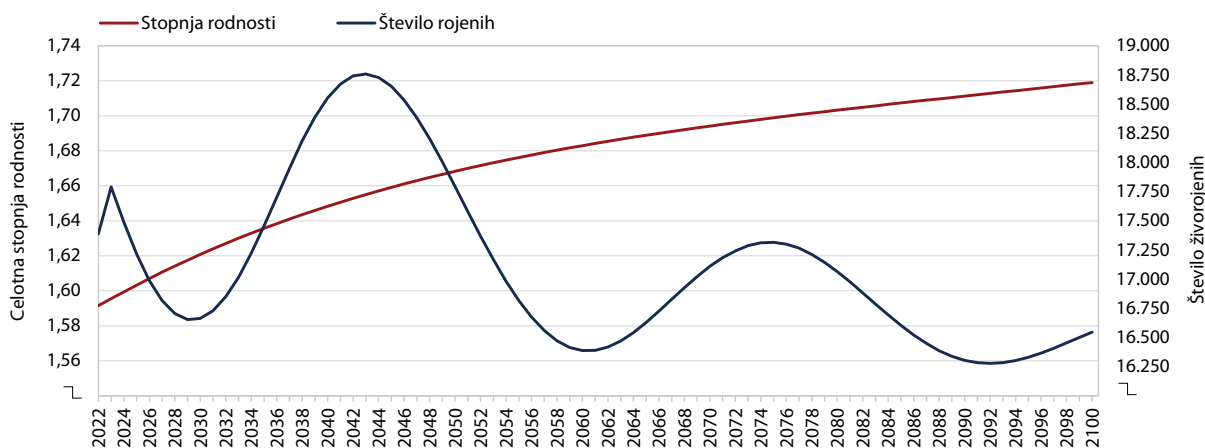
Vir: WHO (2024).

Opomba: Desna slika – za večino držav je zadnji podatek za leto 2022; za Poljsko je iz leta 2021, za Portugalsko 2020, za Dansko 2018, za Grčijo 2015, za Romunijo 2019 in za Francijo za leto 2019.

4 Projekcije rodnosti 2022–2100

Projekcija prebivalstva EUROPOP2023 iz marca 2023 predpostavlja, da se bo celotna stopnja rodnosti povečala, ob vse manjšem številu žensk v rodni dobi pa se bo rodilo še nekoliko manj otrok. V Sloveniji naj bi se stopnja rodnosti postopoma povečevala in leta 2100 dosegla 1,72 živorojenega na žensko v rodni dobi, vendar naj ne bi dosegla najvišjih stopenj iz preteklosti. V povprečju obdobja projekcije je predvideno, da bi se po osnovnem scenariju rodilo 17.110 otrok, po scenariju nižje rodnosti 12.340, po scenariju višjega selitvenega prirasta pa 18.902.¹⁵ Torej tudi ob predpostavki višjega selitvenega prirasta ne dosežemo niti 20 tisoč živorojenih.¹⁶ Število žensk v rodni dobi naj bi po vseh scenarijih naprej upadalo, le po osnovnem scenariju in scenariju višjega selitvenega prirasta bi se to okoli leta 2040 upočasnilo oziroma ustavilo. Takrat bodo rodno dobo zapustile generacije žensk, rojenih do leta 1990, ko se je zgodil hiter in največji upad generacij živorojenih (v desetih letih od leta 1980 do 1990 so se generacije zmanjšale za 10 tisoč).

Slika 24: Celotna stopnja rodnosti po osnovnem scenariju projekcije EUROPOP2023 najprej hitreje, nato počasneje narašča, število rojenih pa se zmanjšuje

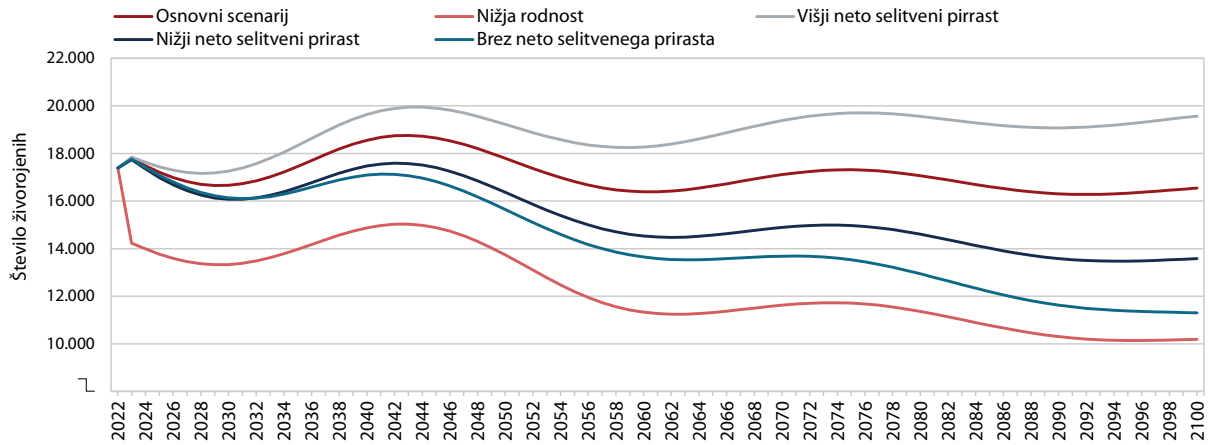
Vir: Eurostat (2024).

Opomba: Za leto 2022 je prikazana stopnja rodnosti iz projekcije, tj. 1,59, dejanska pa je bila 1,55 (objavljena nekoliko kasneje kot projekcije).

¹⁵ Eurostat je konec maja 2023 objavil še pet testov občutljivosti. Ti prav tako zajemajo obdobje 2023–2100 in se glede na osnovni scenarij razlikujejo tako, da je v vsakem scenariju spremenjena posamezna predpostavka, vse ostalo pa ostane enako: (i) scenarij nižje rodnosti – za 20 % nižje stopnje rodnosti (za Slovenijo se rodnost zniža s povprečne 1,68 na 1,34); (ii) scenarij nižje umrljivosti – stopnje umrljivosti so nižje za toliko, da se pričakovano trajanje življenja ob rojstvu do leta 2070 podaljša za okoli dve leti (v Sloveniji se do leta 2070 podaljša za natanko dve leti, do leta 2100 pa za 1,8 leta v primerjavi z osnovnim scenarijem), vendar tega scenarija ne prikazujemo, ker ima minimalen vpliv na število živorojenih; (iii) scenarij višjega selitvenega prirasta – predpostavka se v primerjavi z osnovnim scenarijem spreminja v delu selitev iz oziroma v nečlanice EU, predpostavljeno je za 33 % več priselitev iz držav nečlanic EU (neto selitveni prirast je v Sloveniji tako povprečno 9.702 oseb letno – v primerjavi s 6.108 osebami v osnovnem scenariju v enakem obdobju); (iv) scenarij nižjega selitvenega prirasta – za 33 % manj priselitev iz držav nečlanic EU (neto selitveni prirast je povprečno letno 2.583 oseb); (v) scenarij brez selitvenega prirasta (Bratuž Ferk, 2023).

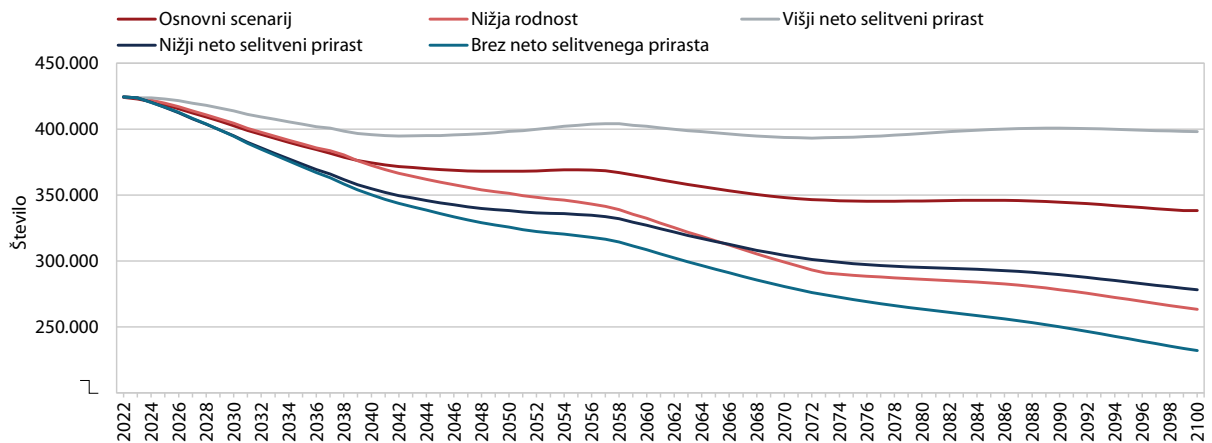
¹⁶ Selitveni prirast je v višjem scenariju v celotnem obdobju projekcije sicer za tretjino nižji od dejanskega v povprečju zadnjih šestih let, ko ostaja iz leta v leto visok, kar se v preteklosti še ni zgodilo. V povprečju 2018–2023 je bil 13 tisoč, le za slabih 500 ljudi letno nižji bi bil ob izločitvi enkratnih vplivov – metodološkega v letu 2020 (gl. Razpotnik idr., 2021), izločitve podatkov za leto 2021 zaradi nizkega prirasta zaradi epidemije covid-19 in priseljenih iz Ukrajine zaradi vojne leta 2022).

Slika 25: Število živorojenih bi bilo najvišje ob uresničitvi scenarija višjega selitvenega prirasta, saj se priseljujejo večinoma prebivalci v najbolj aktivni dobi, ki sovpada z dobo najvišje rodnosti

Vir: Eurostat (2024).

Slika 26: Število žensk v rodni dobi naj bi po osnovnem scenariju in scenariju višjega selitvenega prirasta razmeroma hitro upadalo še do okoli leta 2040, ko bi se padanje upočasnilo oziroma ustavilo; to sovpada z obdobjem izhoda iz rodne dobe številčno padajočih generacij, rojenih med 1980 in 1990

Vir: Eurostat (2024).

5 Zaključek

Intenzivne družbene in gospodarske spremembe v zadnjem stoletju so botrovale spremembam rodnostnega vedenja. V Sloveniji se je leta 2023 rodilo najmanj otrok doslej, in sicer za več kot polovico manj kot pred 100 leti, za v prihodnje pa je predviden še nadaljnji manjši upad števila rojstev. Ob tem se je naraščanje starosti mater ob rojstvu otrok v zadnjih letih ustavilo. Tudi če bi zdaj sprejeli določene ukrepe družinske politike, ki bi teoretično lahko vplivali na povečanje števila rojstev, v praksi skorajda zagotovo ne bi imeli vidnih učinkov na število rojstev iz več razlogov. Povezave med spremembami družinske politike in številom rojstev so bile v preteklosti šibke. Število žensk v rodni dobi je večinoma dano in se zmanjšuje že 25 let, prebivalstvene projekcije predvidevajo še nadaljnje upadanje, tako da je že iz tega naslova vsaka generacija žensk manjša, manjše generacije pa ob enaki stopnji rodnosti rodijo manj otrok, kar čez dve desetletji pomeni manj potencialne delovne sile. Projekcije tudi kažejo, da bi prav tako ob predpostavki višjega selitvenega prirasta (kot je predpostavljen, je sicer za tretjino nižji kot v povprečju zadnjih šestih let) število rojenih ostalo pod 20 tisoč. Prav tako so odločitve za rojstvo otrok odvisne od številnih dejavnikov – vse bolj pa to postaja izrazito osebna odločitev, kar je ob sodobnih življenjskih potekih, ki so precej drugačni in veliko manj homogeni od tistih pred sto leti, tudi pričakovano. Ocenjujemo, da s spremembami družinske politike tako ne moremo (u)blažiti posledic, ki jih prinaša staranje prebivalstva.

Terminološki slovarček¹⁷

Celotna stopnja rodnosti in enostavno obnavljanje prebivalstva: Celotna stopnja rodnosti je povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (15–49 let) v koledarskem letu. Izračunamo jo tako, da seštejemo vse vrednosti starostno-specifičnih stopenj splošne rodnosti v koledarskem letu. Celotna rodnost je pomemben in najpogosteje uporabljan kazalnik rodnosti. Je neodvisen od starostne sestave žensk (oziroma moških, saj se lahko izračuna tudi za moške, vendar se bomo omejili na ženske). Celotna rodnost predstavlja povprečno število živorojenih otrok, ki bi jih rodile ženske, v letu opazovanja stare 15 let, če bi bila v teku njihovih življenj rodnost v vsaki starostni skupini taka, kot jo izkazujejo starostne stopnje rodnosti v opazovanem koledarskem letu. Npr. vrednost 1,6 pomeni, da bi navidezna generacija 1000 žensk, ki ne bi bila podvržena umrljivosti (vse bi dočakale konec rodne dobe) in selivnosti (zunanjih selitev ne bi bilo/neto selitveni prirast bi bil nič oziroma bi bila rodnost priseljenih in odseljenih enaka), rodila 1600 otrok oziroma 1,6 otroka vsaka. Za enostavno obnavljanje prebivalstva pri sedanjih stopnjah umrljivosti bi bilo dovolj, če bi ženska v svoji rodni dobi v povprečju rodila 2,1 otroka. Rodnost v koledarskem letu tu enačimo z rodnostjo v generaciji. Ustvarimo navidezno generacijo, ki v resničnem svetu ne obstaja. Rodnost v koledarskem letu pa bi bila enaka rodnosti v generacijah, le če bi bile starostne stopnje rodnosti nekaj desetletij nespremenjene. V tem kazalniku se prepletata intenzivnost in koledar rodnosti, zato na osnovi njega ne moremo ugotoviti, ali je spreminjanje njegove vrednosti v nekem časovnem obdobju posledica spreminjanja intenzivnosti, spreminjanja koledarja ali obojega hkrati. Gl. tudi končna rodnost oziroma končno potomstvo.

Dovoljena splavnost na 1000 žensk v rodni dobi (splošna stopnja splavnosti): razmerje med številom dovoljenih splavov in številom žensk v rodni dobi (15–49 let) sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

Dovoljeni splavi na 1000 živorojenih otrok (koeficient splavnosti): razmerje med številom dovoljenih splavov v koledarskem letu in številom živorojenih otrok v istem letu pomnoženo s 1000.

Dovoljeni splavi (Slovenija): umetne prekinitve nosečnosti do 10. tedna oziroma kasneje z dovoljenjem komisije za umetno prekinitve nosečnosti in vse umetne prekinitve nosečnosti plodov, lažjih od 500g, zaradi prenatalno ugotovljenih težjih nepravilnosti ploda ali ogroženosti zdravja in življenja nosečnosti.

Faze demografskega prehoda: prva faza predstavlja družbo pred industrijsko revolucijo, kjer so stopnje rodnosti in umrljivosti visoke. Število prebivalcev ostaja pretežno enako, lahko pa zaniha v primerih vojn in pandemij. V drugi fazi se ob uporabi moderne medicine zmanjšajo stopnje umrljivosti, predvsem med otroki, stopnje rodnosti pa ostanejo visoke. Število prebivalcev raste. V tej fazi so manj razvite države. V tretji fazi se večinoma zmanjšajo tudi stopnje rodnosti, zaradi izboljšanja gospodarskih pogojev, izboljšanja položaja žensk in dostopa do metod uravnavanja rojstev. Število prebivalcev se še naprej povečuje, vendar počasneje. V tej fazi je večina držav v razvoju. V četrti fazi so stopnje rodnosti in umrljivosti nizke, kar stabilizira število prebivalcev. Države imajo močnejše gospodarstvo, višje ravni izobrazbe, boljše zdravstveno oskrbo, višji delež zaposlenih žensk in stopnjo celotne rodnosti okoli 2. Večina razvitih držav je v tej fazi. Nedavno je bila dodana še šesta faza, ki bi potencialno lahko vključevala države, v katerih je stopnja rodnosti padla vidno pod nadomestitveno in kjer je več starejših prebivalcev kot mlajših. Nekateri avtorji govorijo tudi o drugem in tretjem demografskem prehodu. Teorija demografskega prehoda je nastala na podlagi izkušenj demografskega razvoja v zahodnoevropskih državah, kjer sta bili rodnost in umrljivost sredi 20. stoletja razmeroma nizki. Demografski prehod naj bi bil že tako končan, ko se je sredi 60. let prejšnjega stoletja rodnost začela ponovno zniževati (najprej v zahodni Evropi), naravni prirast (rojeni – umrli) pa je postajal pogosteje negativen. Hkrati se je začelo spreminjati obnašanje ljudi v zvezi z nastajanjem, preoblikovanjem, razpadanjem in življenjem družin: odlaganje porok v višje starosti, odlaganje rojstev, več ločitev, več zunajzakonskih skupnosti, naraščanje deleža žensk brez otrok ipd. Vse

¹⁷ Povzeto po NIJZ (2024a, 2024b), Population Education (2023), Razpotnik (2021), Šircelj (2020), Žnidaršič (2024).

to naj bi bilo povezano z možnostjo uveljavljanja vrednot višjega ranga, kot so osebni uspeh, samouresničevanje, zadovoljevanje osebnih želja zato, ker družbe niso več obremenjene z materialnimi skrbmi.

Fetalne smrti: smrti zarodkov in plodov, lažjih od 500g in mlajših od 22 gestacijskih tednov (patološke nosečnosti, zunajmaternične nosečnosti, spontane prekinitve in umetno izzvane prekinitve nosečnosti).

Končna rodnost oziroma končno potomstvo: končna rodnost oziroma končno potomstvo je povprečno število živorojenih otrok na žensko v generaciji ali v več generacijah, ki ni podvržena ne umrljivosti ne selivnosti. Kaže intenzivnost rodnosti. Taka stopnja rodnosti je izračunana po letu rojstva žensk, medtem ko je celotna stopnja rodnosti izračunana iz let rojstva otrok. Celotna stopnja rodnosti v določenem letu je odraz rodnosti žensk, ki so v tistem letu stare 15–49 let; tj. rodnost 35 generacij. Stopnja celotne rodnosti pove, koliko otrok bi v povprečju rodila ženska, ki bi dočkala 50 let, če bi bila njena rodnost v rodni dobi taka, kot je bila rodnost vseh generacij v enem letu. Pove, koliko otrok se je rodilo v določenem letu na eno žensko v rodni dobi v tistem letu. To je rodnost umetne generacije. Tako izračunana vrednost ni enaka vrednosti, ki jo izračunamo za pravo generacijo, tj. za ženske, rojene v določenem koledarskem letu, katerih rodnost bi opazovali do 50. leta starosti. Ta kazalnik imenujemo končno potomstvo – povprečno število otrok na eno žensko v generaciji. Če se razporeditev rojstev po starosti žensk ne bi spreminjala, bi stopnja rodnosti in končno potomstvo imeli enake vrednosti. Izračunamo ga iz tabele starostnospecifičnih stopenj splošne rodnosti – v vrsticah imamo rodnost v določeni starosti matere, v stolpcih pa število rojenih 1000 materam določene starosti po letih, diagonalno po tej tabeli pa lahko preračunamo rodnost v generacijah.

Povratnice/Povratna splavnost na 1000 žensk: razmerje med številom dovoljenih splavov pri povratnicah (ženske, pri katerih se je zadnja – predhodna nosečnost končala z dovoljenim splavom) in številom žensk, starih 15-49 let, sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

Splošna stopnja splošne rodnosti: je razmerje med številom živorojenih v koledarskem letu in številom žensk v rodni dobi (15–49 let) sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

Spontana splavnost: razmerje med številom spontanih splavov in številom žensk v rodni dobi (15–49 let) sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

Starostno specifična stopnja dovoljene splavnosti: razmerje med številom dovoljenih splavov žensk v določeni starostni skupini in številom žensk iste starostne skupine sredi istega leta, pomnoženo s 1000

Starostno-specifična stopnja splošne rodnosti: razmerje med številom živorojenih otrok, ki so jih rodile v koledarskem letu matere določene starosti, in številom žensk te starosti sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

Totalna (celotna) stopnja splavnosti: povprečno število dovoljenih splavov na eno žensko v rodni dobi. Izračunamo jo tako, da seštejemo vse vrednosti starostno specifičnih stopenj dovoljene splavnosti.

Verjetnost povečanja družine oziroma rojstva naslednjega otroka: primerjamo ženske, ki so rodile vsaj (n+1) živorojenih otrok, z ženskami, ki so rodile (n) živorojenih otrok (verjetnost rojstva n-tega otroka: $a_n = \text{ženske, ki so rodile vsaj } n + 1 \text{ živorojenih otrok} / (\text{ženske, ki so rodile vsaj } n \text{ živorojenih otrok})$).

Vrstni red rojstva: številčno zaporedje rojenega otroka glede na število vseh otrok, ki jih je mati rodila doslej

Ženske v rodni dobi: stare 15–49 let

Živorojen: otrok, ki je takoj po rojstvu pokazal znake življenja (dihanje, srčni utrip, trzanje mišic), čeprav le za krajši čas; trajanje nosečnosti ni pomembno

Literatura in viri

- Boljka, U. in Narat, T.** (2017). Primerjalna analiza dobrih praks za dvig rodnosti v mednarodni perspektivi. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Bratuž Ferk, B.** (2023). Projekcije EUROPOP2023 in demografska slika Slovenije [kratke analize]. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/2023_9_Bratuz_Ferk/Projekcije_EUROPOP2023_in_demografska_slika_Slovenije_.pdf
- Eurostat.** (2024). Eurostat [podatkovna baza]. Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Kraigher, T. in Ferk, B.** (2013). *Delovna projekcija prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: UMAR. Pridobljeno s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2013/dz03-13.pdf
- NIJZ.** (2024a). NIJZ. Podatkovni portal. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno s <https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/?rxid=0ae81154-68ad-4fbb-8adf-cd35e6d5f69a>
- NIJZ.** (2024b). Zdravstveni statistični letopis SLOvenije 2022. 2. Zdravstveno stanje prebivalstva. 2.3. Fetalne smrti. Pridobljeno s <https://nijz.si/publikacije/zdravstveni-statisticni-letopis-2022/>
- Population Education.** (2023). What is the Demographic Transition Model? Pridobljeno s <https://populationeducation.org/what-demographic-transition-model/>
- Rakar, T., Stropnik, N., Boškić, R., Dremelj, P., Nagode, M. in Kovač, N.** (2010). Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Razpotnik, B.** (2021). Prebivalstvo. Metodološko pojasnilo. Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/7808>
- Razpotnik, B., Šter, D. in Žnidaršič, M.** (2021). Demografski dogodki, Slovenija, 3. četrletje 2020. V 3. četrletju leta 2020 pozitivna naravni in selitveni prirast. Začasni podatki. Pridobljeno s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9353>
- Sambt, J.** (2017). Demografska slika Slovenije. *Strokovni posvet v organizaciji MDDSZ in IRSSV*. Predstavljeno na Rodnost v Sloveniji, Ljubljana.
- SURS.** (2024). Si-stat [podatkovna baza]. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/sistat/sl>
- Šircelj, M.** (2006). *Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja*. Ljubljana: SURS.
- Šircelj, M.** (2008, 27. januar). Pozitiven naravni prirast je samo začasen in ni le posledica številnejših rojstev, pač pa tudi manjšega števila umrlih., [Mladina]. Pridobljeno s <https://www.mladina.si/93474/pozitiven-naravni-prirast-je-samo-zacasen-in-ni-le-posledica-stevilnejsih-rojstev-pac-pa-tudi-manj/>
- Šircelj, M.** (2009). Staranje prebivalstva v Sloveniji. V: V. Hlebec (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb* (str. 15–43). Ljubljana: Aristej.
- Šircelj, M. V.** (2020). *Osnove demografije in demografski razvoj Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- WHO.** (2024). European Health Information Gateway. European Health for All database (HFA-DB). Abortions per 1000 live births. World Health Organisation. European Region. Pridobljeno s https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_586-7010-abortion-per-1000-live-births/#id=19681

Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (ZZUUP). (1986). Uradni list SRS, št. 11/77, 42/86. Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO408>

Žnidaršič, M. (2024). Rojeni. Metodološko pojasnilo. Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9520>

Žnidaršič, M. in Miklič, E. (2022). Registrski popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj. Metodološko pojasnilo. Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05K1002S.PX>